

Právní ochrana dětí ve věcech mezinárodních únosů

Markéta Francová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta FRANCOVÁ**
Osobní číslo: **H10020**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Právní ochrana dětí ve věcech mezinárodních únosů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti legislativy sociálně právní ochrany dětí, legislativy a organizace zabývající se mezinárodními únosy dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím kazuistiky.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DAVID, Roman. Práva dítěte. Olomouc: Studio nakladatelství Olomouc, 1999. ISBN 80-7182-076-8.

NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ. Zákon o sociálně – právní ochraně dětí. Praha: Linde 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.

SKUTIL, Martin et al. Základy pedagogicko – psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí – sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.

Úmluva o právech dítěte – sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

VESELÁ, Radomíra a František HURBIŠ. Právní problematika mezinárodních únosů dětí. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. ISBN 978-80-7314-158-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Kitliňská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

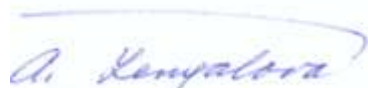
Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

loc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně3. 5. 2013

.....Francová Markéta

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá právní ochranou dětí, nejprve v širším obecném kontextu, dále se zaměřuje na sociálně-právní ochranu dětí, kterou později konkretizuje ve vztahu k cizině. Rozebírá důležité právní dokumenty zabývající se touto problematikou. Dále podává informace o činnosti významných českých orgánů a institucí. V praktické části rozebírá konkrétní případy únosů dětí z České republiky do zahraničí.

Klíčová slova: Právní ochrana dětí, Úmluva o právech dítěte, mezinárodní únosy dětí, sociálně-právní ochrana dětí, mediace

ABSTRACT

The Bachelor thesis in theoretical part deals with the legal protection of children, at first, in the broader general context, focuses on social and legal protection of children, which was later instantiated in relation to a foreign country. Discusses the important legal documents dealing with this issue. In addition, it provides information on the activities of important Czech institutions and bodies. In the practical part analyses the concrete cases of abduction of children from the Czech Republic to abroad.

Keywords: The legal protection of children, Convention on the Rights of the Child, international abduction of children, social and legal protection of children, mediation

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Kitliňské, Ph. D. za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady a konzultace. Dále děkuji pracovnícím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně za poskytnutí podkladů pro zpracování výzkumné části.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ V OBECNÉM KONTEXTU	11
1.1 PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ Z POHLEDU HISTORIE	11
1.2 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	12
1.3 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	14
1.4 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ VE VZTAHU K CIZINĚ	16
2 MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ	18
2.1 ÚMLUVA O OBČANSKOPRÁVNÍCH ASPEKTECH MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ	19
2.2 ŘÍZENÍ O NAVRÁCENÍ DÍTĚTE DLE HAAGSKÉ ÚMLUVY	20
2.3 ŘÍZENÍ V PŘÍPADĚ MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ DĚTÍ V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE	22
3 ČINNOST ORGÁNŮ A INSTITUCÍ	26
3.1 ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ	26
3.2 RODINNÁ MEDIACE VE VĚCECH MEZINÁRODNÍCH ÚNOSŮ	28
3.3 INSTITUT „STYČNÉHO SOUDCE“ A PANEL EXPERTŮ.....	29
3.4 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 DESIGN VÝZKUMU	34
4.1 CÍL VÝZKUMU	34
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	34
4.3 METODA SBĚRU DAT	35
4.4 KAZUISTIKA Č. I	35
4.5 KAZUISTIKA Č. II	37
4.6 KAZUISTIKA Č. III.....	41
4.7 KAZUISTIKA Č. IV.....	44
4.8 KAZUISTIKA Č. V	47
4.9 KOMPLEXNÍ ANALÝZA VÝZKUMNÝCH DAT Z KAZUISTIK.....	53
4.10 SHRNUÍ ZÍSKANÝCH DAT.....	61
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

Téma právní ochrany dětí ve věcech mezinárodních únosů je v dnešní době velmi aktuální. O případech mezinárodních únosů dětí společnost informují téměř všechny sdělovací prostředky. Otevření státních hranic po pádu „železné opony“ umožnilo vycestování do zahraničí, ať už za studiem, či za prací. Přirozeně začalo vznikat mnoho multikulturních soužití, či manželství. S tím samozřejmě souvisí i zakládání rodin. Na začátku vztahu či svazku je utvořen harmonický vztah. Bohužel ne vždy tento vztah přetrvává. Nejen v multikulturním vztahu či manželství, ale i v partnerství dvou lidí stejné národnosti se mohou objevit různé problémy, které partneři či manželé neumějí nebo už ani nechtějí řešit. Některé případy těchto problémových soužití či manželství končí právě mezinárodními únosy dětí.

Dané téma bylo zvoleno na základě praktické zkušenosti při absolvování praxe na odboru sociálně-právní ochrany dětí. Návštěva Úřadu pro Mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně a absolvování schůzky klientky s pracovníkem tohoto Úřadu bylo hlavní motivací pro zpracování této problematiky. K tématu této práce bylo k dispozici jen omezené množství literárních zdrojů. Jak již bylo patrné z názvu práce, právní ochrana dětí je ukotvena několika zákony a Úmluvami. Ty se staly hlavními zdroji pro zpracování této problematiky.

Cílem této práce je analyzovat problematiku mezinárodních únosů dětí, podat základní informace z oblasti právní ochrany dětí a rozebrat stěžejní dokumenty, které uzákonily práva dětí ve věcech mezinárodních únosů. Bakalářská práce má prohloubit znalosti veřejnosti v oblasti ochrany práv dětí a to ve věcech mezinárodních únosů. Má nastínit veřejnosti problematiku procesu o navrácení dítěte, a to u konkrétních případů únosů dětí z České republiky do zahraničí.

Práce je rozčleněna do čtyř částí. Nejprve se zabýváme pojmem právní ochrana dětí a důležitými dokumenty s ní související, dále se zmiňujeme o sociálně-právní ochraně dětí, a to i ve vztahu k cizině. Nejvíce prostoru je věnováno problematice mezinárodních únosů dětí, jsou zde rozebírány i možnosti řízení o navrácení dítěte. Dále se zaměřujeme konkrétněji na činnost orgánů a institucí ve věcech mezinárodních únosů dětí. V poslední části této práce jsou rozebírány konkrétní případy únosů dětí z České republiky do zahraničí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ V OBECNÉM KONTEXTU

Zákon v souladu s Úmluvou definuje dítě jako nezletilou osobu. Podle čl. 1 Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. (Úmluva o právech dítěte, 2005)

Ochrana dětí jako taková je širším pojmem, zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, je proto upravena v mnoha právních odvětvích a právních předpisech různé právní síly. Ochrana dětí a zajišťování práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně-právní, sociální, školské, zdravotní, občanskoprávní, daňové i trestní. (Novotná a Burdová, 2007, s. 19)

V současnosti prochází stávající právní úprava velkými změnami. Od 1. ledna 2013 vstoupila v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dále proběhla také novela občanského zákoníku platná od 1. ledna 2014.

Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že vznikl široký okruh subjektů, které ochranu dětí realizují, z čehož vyplývá, že právní úpravu ochrany dětí nelze zahrnout do jediného právního předpisu. Mezi základní dokumenty zabývající se ochranou nejen dětských práv patří Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Dalšími důležitými dokumenty související s touto problematikou jsou zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který bude v této kapitole dále podrobněji rozebrán.

1.1 Právní ochrana dětí z pohledu historie

V minulosti bylo na děti nahlíženo různými způsoby. Do 20. století byly děti považovány za osoby, které jsou podřízeny dospělým. Ve 20. století došlo k převratu. Začaly se uzavírat různé smlouvy, o kterých se zmíníme v následujícím odstavci.

První mezinárodní smlouvy v oblasti práv dítěte na mezinárodní úrovni se týkaly potlačení obchodu s děvčaty a se ženami s dětmi. Roku 1924 byla Společností národů přijata Deklarace práv dítěte, která byla prvním uceleným dokumentem směřujícím k ochraně dětí. Po II. Světové válce, roku 1946 vznikl Dětský fond UNICEF. V roce 1948 vznikla Všeobecná deklarace lidských práv OSN, která se zabývala problematikou práv dětí v kontextu rodiny. V průběhu 50. let byla právům dítěte věnována stále větší pozornost. V roce 1950 byl rozšířen mandát UNICEF. (David, 1999, s. 30-31)

Roku 1959 byla Valným shromážděním OSN přijata Deklarace o právech dítěte. Navazovala a rozšiřovala deklaraci z roku 1924. Stanovila rovnost bez rozdílu, právo na jméno a státní občanství, na sociální zabezpečení a pomoc a ochranu před zanedbáváním, krutostí a vykořisťováním. (David, 1999, s. 31)

Roku 1966 byl otevřen k podpisu Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl pro všechny smluvní státy závazný. Tento dokument stanovil právo dítěte na ochranu bez jakékoliv diskriminace. Dále stanovil zákaz trestu smrti osobám mladších 18 let. Nařizoval také oddělení mladistvých od dospělých při obvinění a při výkonu trestu. Ve stejném roce byl schválen i Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Smluvní strany uznaly, že pomoc by měla být poskytnuta hlavně rodině a matkám v průběhu přiměřeného období před i po narození dítěte. Dalším důležitým mezníkem ve vývoji mezinárodní spolupráce a ochrany práv dítěte byl vznik Úmluvy o právech dítěte. Úmluvou o právech dítěte se budeme podrobněji zabývat v následující podkapitole. (David, 1999, s. 32-33)

1.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (*dále jen „Úmluva“*) je klíčovým dokumentem v systému mezinárodněprávní ochrany dětí. Zajišťuje celý komplex mezinárodní ochrany lidských práv, byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989 v New Yorku. Dne 2. září 1990 nabyla účinnosti. Od té doby ji kromě Spojených států a Somálska podepsalo 191 zemí světa. Spojené státy Úmluvu sice podepsaly, ale neratifikovaly. Od ostatních předchozích dokumentů se Úmluva liší svou syntetizující povahou, jsou v ní obsažena občanská a politická práva dětí, dále práva hospodářská, sociální a kulturní. Státy, které jsou smluvními stranami Úmluvy, mají právní a morální závazek, prostřednictvím kterého uskutečňují práva dítěte, která jsou obsažena v této Úmluvě. Prakticky tak státy přijímají správní, zákonné, soudní a jiné opatření. (David, 1999, s. 10)

Česká a Slovenská federativní republika podepsala Úmluvu dne 30. září 1990, 6. února 1991 nabyla účinnosti. Česká republika podepsala Úmluvu v březnu 1993. Podle Ústavy České republiky je právní síla Úmluvy větší než zákon. Některé státy měly k Úmluvě výhrady, Česká republika například vztahuje ustanovení týkající se práva dítěte znát své

rodiče pouze na případy, kdy nedošlo k trvalému osvojení dítěte nebo k umělému oplodnění. (David, 1999, s. 10-11)

Obsah Úmluvy tvoří preambule a tři hlavní části. Celkem se Úmluva skládá z 54 článků. V první části jsou popisována jednotlivá práva dětí, tato práva jsou obsažena v článcích 1 až 41. Druhá část je zaměřena na plnění Úmluvy, je zde ustanoven Výbor pro práva dítěte. Druhá část se skládá ze tří článků, od 42. do 45. Třetí část popisuje podmínky ratifikace, přistoupení, ale i vypovězení Úmluvy, tato část je složena z článků 46 až 54. (David, 1999, s. 4-5)

Úmluva obsahuje čtyři základní principy, které jsou formulovány v článcích 2, 3, 6 a 12. Mezi tyto principy patří zákaz diskriminace, nejlepší zájem dítěte, právo na život, přežití a rozvoj dítěte a názor dítěte. Podrobněji budou tyto principy rozebrány v následujícím odstavci.

Pod pojmem zákaz diskriminace se rozumí, že všechny děti jsou si rovny bez ohledu na rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, majetek a podobně. Dále je ustanovena rovnost příležitostí, která se týká dívek i chlapců, uprchlických dětí, dětí cizinců, národnostních a etnických menšin i dětí handicapovaných. Slovní spojení nejlepší zájem dítěte znamená, že státy společně se všemi státními orgány, parlamentem, soudy, správními úřady, ale i veřejnými a soukromými sociálními ústavy a školami musí přihlížet k nejlepším zájmům dětí. Článek, který upravuje právo na život, zahrnuje také právo na přežití a rozvoj. Toto právo by mělo být zajištěno v maximální možné míře. Termín rozvoj je zde interpretován v širším smyslu. Myslí se jím nejen fyzický rozvoj, ale i rozvoj duševní, citový, sociální i kulturní. Poslední princip rozebírající důležitost názoru dítěte popisuje právo dětí na svobodné vyjadřování názorů ve všech situacích, které se dítěte týkají. Dětem musí být poskytnuta možnost vyjádření názoru, který je brán vážně a to v jakémkoliv soudním nebo správním řízení, které se ho dotýká. (David, 1999, s. 12-13)

Na plnění Úmluvy o právech dítěte dohlíží Výbor pro práva dítěte OSN. Ten je složen z deseti expertů, kteří jsou voleni na čtyři roky. Výbor se zabývá problémy, které vznikají při plnění Úmluvy. Dále jedná s dalšími organizacemi, které se zabývají dětmi a jejich právy, například UNICEF, UNESCO, WHO a podobně. Státy, které Úmluvu podepsaly, musí předkládat pravidelné zprávy o plnění Úmluvy. Tyto veřejně přístupné zprávy se

předkládají vždy po pěti letech. Výjimku tvoří úvodní zpráva, která musí být předložena do dvou let. (Votavová et al., 2008, s. 4)

K Úmluvě o právech dítěte byly v roce 2000 přidány další dva Opční protokoly. První Opční protokol se zabývá zapojováním dětí do ozbrojených konfliktů, druhý se týká prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. (Votavová et al., 2008, s. 4-5)

1.3 Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb. V tomto zákoně jsou ale upravena jen některá opatření směřující k ochraně dětí. Další opatření jsou obsaženy v řadě právních předpisů, které se vždy věnují určité specifické oblasti. Jsou to např. již zmiňovaný zákon o rodině, občanský soudní řád, trestní zákon, trestní řád, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů a další právní předpisy. (Novotná a Burdová, 2007, s. 7)

Sociálně-právní ochrana dětí je stvrzena mnoha zákony a mezinárodními dokumenty, zejména Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte. Orgány sociálně-právní ochrany dětí řeší složité situace dětí s trvalým pobytem žijících na území České republiky, dále dětí cizinců, které pobývají v České republice a také dětí, kteří mají bydliště v cizině a do České republiky byly protiprávně přemístěny nebo byli protiprávně přemístěny do ciziny. (Novotná a Burdová, 2007, s. 7)

Podle § 1 se sociálně-právní ochranou dětí rozumí ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, dále ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění. Jde také o působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., 1999)

Podle Novotné a Burdové (2007, s. 19) je sociálně-právní ochrana dětí definována následovně: „Sociálně-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání a zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. v § 3 můžeme najít informace o zřízení Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (*dále jen „Úřad“*) se sídlem v Brně.

Tento Úřad zajišťuje sociálně-právní ochranu ve vztahu k cizině, v jeho čele je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr práce a sociálních věcí. Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí a jeho činností se budeme podrobněji zabývat v závěrečné kapitole. Podle § 4 odst. 1 sociálně-právní ochranu zajišťují krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad. Nejvíce povinností týkající se ochrany dětí mají především obecní úřady s rozšířenou působností a obecní úřady. Oba tyto úřady mají možnost bezprostředně sledovat ochranu práv dítěte a včas učinit potřebná opatření, která vyžadují znalost problému a místních podmínek. (Novotná a Burdová, 2007, s. 23)

Okruh dětí, kterým je poskytována sociálně-právní ochrana je vymezován zákonem. Jsou to děti, jejichž rodiče neplní nebo nemohou plnit povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, popřípadě děti v péči jiných osob, které jsou odpovědné za výchovu dětí a neplní své povinnosti vůči těmto dětem. Dále jsou to děti, na kterých byl spáchán trestný čin nebo děti, které vzhledem k svému chování zvýšenou ochranu potřebují. (Novotná a Burdová, 2007, s. 27)

Velmi významné je zakotvení práva dítěte, které je schopno formulovat své vlastní názory a vyjadřovat se ke svým záležitostem při jejich projednávání. Dítě může projevit svůj názor týkající se výchovných opatření při rozpadu vztahu či manželství a to i bez přítomnosti rodičů či jiných odpovědných osob. Orgány sociálně-právní ochrany dětí mají povinnost dítěti věnovat náležitou pozornost a jeho názor zohlednit při řízení o výchově a výživě dítěte. (Novotná a Burdová, 2007, s. 30)

Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. § 9 mají rodiče a jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte právo obracet se s žádostí pomoc na orgány sociálně-právní ochrany. Tuto pomoc rodiče potřebují obvykle kvůli řešení výchovných problémů, problémů v mezilidských vztazích mezi členy rodiny nebo pomoc využijí k řešení sociálních otázek. Další důležitou a žádanou formou pomoci je poradenství nebo jeho zprostředkování. (Novotná a Burdová, 2007, s. 32)

1.4 Sociálně-právní ochrana dětí ve vztahu k cizině

V VIII. Hlavě zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je obsažena problematika sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k cizině. V následujících odstavcích si jednotlivé paragrafy podrobněji popíšeme.

Prvním paragrafem týkající se této problematiky je § 35, který vymezuje kompetence Úřadu. Ten plní řadu významných úkolů v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Tato ochrana je poskytována dětem, které podle zákona č. 359/1999 podle § 2 odst. 2. mají na území České republiky trvalý pobyt nebo které jsou hlášeny k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů, dále dětem, které podaly žádost o udělení mezinárodní ochrany a dětem, které jsou oprávněny trvale pobývat nebo které pobývají s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky, nebo které pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu. Podle § 35 odst. 1 je sociálně-právní ochrana dětí poskytována dětem, které jsou občany České republiky a nemají na jejím území trvalý pobyt a dále dětem, které nejsou občany České republiky a nemají na jejím území povolen trvalý pobyt nebo nejsou hlášeny k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů nebo kteří se ani na jejím území nezdržují, jestliže rodiče nebo jiné fyzické osoby mající vůči těmto dětem vyživovací povinnost se zdržují v České republice. Sociálně-právní ochrana dětí plní řadu významných úkolů nejen na základě zákona, ale i prostřednictvím různých mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Úřad slouží nejen jako přijímající a odesílající orgán, ale i jako ústřední orgán pro provádění mezinárodních smluv. (Novotná a Burdová, 2007, s. 163)

Tento Úřad využívá kontakty na příslušné orgány a jiné subjekty v zahraničí, které zabezpečují ochranu dítěte ve vztahu k cizině. Úřad zajišťuje zprostředkování osvojení a dále různé doklady. Pomáhá také uplatňovat některé nároky, například na výživné. Pokud jsou zprávy o dětech vypracovávány obecním úřadem obce s rozšířenou působností zasílány do ciziny prostřednictvím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, zajišťuje tento Úřad jejich překlady. Dalším z významných úkolů Úřadu je také poskytování pomoci dětem, které jsou cizinci a nacházejí se na území České republiky ve velmi složitých situacích. Podle § 35a, který popisuje nárok dítěte na výživné vůči povinné osobě žijící v cizině, je nutné pro účely poskytování výživného prokazovat, že dítě je naživu a nachází se v péči zákonného zástupce. Zákon přímo ukládá povinnost obecnímu úřadu obce

s rozšířenou působností vydat zákonnému zástupci příslušné potvrzení, které se vydává na žádost. (Novotná a Burdová, 2007, s. 163-164)

Podle § 36 o zajišťování návratu dětí nacházejících se v cizině bez doprovodu, je zastupitelský úřad České republiky povinen oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo ministerstvu, že se na území cizího státu nachází dítě bez doprovodu rodičů nebo jiné osoby odpovědné za dítě. Současně sdělí, kdy, v jakém místě a kým bude dítě dopraveno na území České republiky, popřípadě jak proběhne převzetí dítěte v cizině. V § 36 odst. 3 zákona je upraven výčet subjektů, které jsou povinny dítě na území České republiky převzít. Mezi tyto subjekty patří rodič dítěte nebo jiná fyzická osoba, která je za výchovu dítěte odpovědná. Pokud rodiče či tato osoba nejsou schopni dítě převzít, převezme je obecní úřad s rozšířenou působností. Ve zvláštních případech může dítě vyzvednout zařízení, ze kterého dítě uteklo, např. zařízení ústavní či ochranné výchovy. Náklady související s převzetím dítěte uhradí rodič nebo jiná fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte. Ve zvláštních případech jsou náklady hrazeny také ústavním zařízením. Pokud náklady nebyly uhrazeny, tato povinnost spadá na obecní úřad obce s rozšířenou působností. Tento úřad má však právo podat k soudu žalobu na úhradu těchto nákladů. (Novotná a Burdová, 2007, s. 167)

2 MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Pojem dítě jsme si definovali již v předchozí kapitole. Nyní si nastíníme pojmy jako je únos a únos dítěte.

Veselá a Hurbiš (2008, s. 12) definují únos jako: „Nezákonné zmocnění se osoby nebo osob zpravidla proti její vůli. V našem právním řádu je únosem jednání pachatele popsané pod § 216 trestního zákona, které postihuje pachatele, který dítě nebo osobu stíženou duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinutou odejme z opatrování toho, kdo má podle zákona nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o ně pečovat. Za takový trestný čin hrozí pachateli trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest. Pokud čin spáchá v úmyslu opatřit sobě nebo jinému majetkový prospěch nebo svým jednáním ohrozí mravní vývoj unesené osoby, hrozí mu trest odnětí svobody v rozmezí dvou až osmi let. V případě, že uvedeným činem pachatel způsobí těžkou újmu, smrt nebo jiný závažný následek, hrozí mu trest odnětí svobody na tři až deset let.“

Únosy dětí mohou mít různé příčiny. Mezi ty nejčastější patří únos rodičem, který prohrál soudní spor nebo kterému bylo dítě odebráno z péče. Dále dochází k únosům, kde dítě slouží jako rukojmí nebo jako vykonavatel otrocké práce. Vyskytují se také únosy za účelem sexuálního zneužívání či odebrání a prodeje orgánů. V neposlední řadě slouží unesené dítě jako prostředek k vydírání či získání výkupného. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 12)

Z předchozího odstavce vyplývá, že únos dítěte je tedy protiprávní nebo neoprávněně přemístění či odebrání dítěte z opatrování toho, kdo má podle zákona nebo podle úředního rozhodnutí povinnost o dítě pečovat. Pokud se tak děje mimo stát obvyklého bydliště, tak se jedná o mezinárodní únos dítěte. V případě mezinárodního únosu dítěte je tento trestný čin kvalifikován jako trestný čin zavlčení do ciziny podle § 233 trestního zákona. Zákon postihuje toho, kdo jiného unese do ciziny. V případě, že předmětem útoku je osoba mladší patnácti let nebo osoba s duševní poruchou, hrozí za takový trestný čin trest odnětí svobody v rozmezí pěti až dvanácti let. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 12)

Mezinárodní únos dítěte může být motivován snahou rodiče, vlivem neuspokojivého vztahu s partnerem, utěci z prostředí, které začne považovat za nepřátelské. Tento rodič obvykle nemá podporu v jurisdikci a neumí se orientovat ve svých právech. Další možnou příčinou může být snaha přimět druhého partnera k respektování jím uznávaných zásad a

tím dosáhnout kompromisu při řešení problémů vyplývajících z etnických odlišností obou rodičů. Někdy jde také rodiči o to, aby dosáhl úpravy práv k dítěti v jeho prospěch, na úkor práv druhého rodiče. Neobvyklé také není chápat tento únos jako útěk ze zdánlivě bezvýchodné situace za účelem ochrany jak sebe, tak dítěte. V těchto případech se v rodině vyskytuje často domácí násilí. V naprosté většině těchto případů bývá únosem matka. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 12)

Únosem dítěte dochází jednak k porušování práv druhého rodiče na péči o dítě a jednak k porušování práv dítěte, která jsou obsažena v Úmluvě o právech dítěte, a to konkrétně v čl. 7 a 18, zde je jasně dané, že dítě má právo na výchovu oběma rodiči. Dále je porušen čl. 16, který říká, že se nesmí zasahovat do rodinného života v rozporu s právem. V čl. 11 je obsaženo, že dítě nesmí být svévolně přemístěno z místa obvyklého bydliště. Čl. 20 říká, že dítě nesmí být zbaveno svého rodinného prostředí. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 13)

2.1 Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí

Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí navazuje na Úmluvu o právech dítěte i Evropskou úmluvu o lidských právech. Tato úmluva byla přijata v rámci Haagské konference dne 25. 10. roku 1980. Je to jedna z nejvýznamnějších úmluv zajišťujících dodržování dětských práv. Česká republika k ní přistoupila dne 28. 12. roku 1992 v Haagu (*dále jen „Haagská úmluva“*). Touto Haagskou úmluvou je Česká republika vázána od 1. 3. 1998. V současnosti má Haagská Úmluva 79 signatářů. Úmluvu ratifikovaly všechny členské státy. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 23)

Cílem Haagské úmluvy je ochrana dětí před nepříznivými následky únosů a před jejich zadržením za hranicemi. Haagská úmluva obsahuje jednotlivé postupy pro jejich rychlý návrat prostřednictvím spolupráce mezi ústředními orgány. Umožňuje, aby o věcně-právní úpravě vztahů rodičů k dětem rozhodoval soud místa obvyklého bydliště dítěte. Ten by měl nejlépe posoudit specifické okolnosti daného případu a rozhodovat se s ohledem na nejlepší zájem a blaho dítěte. Dále by měl ochránit děti před vytržením z jejich domova nebo z místa, kde měly své zázemí a ve kterém si přály setrvat. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 23)

Haagská úmluva vznikla z důvodu ochrany dětí, nikoli jejich rodičů. Podle čl. 1 je jejím předmětem zajistit bezodkladný návrat dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných

v některém smluvním státě. Dále má zajistit, aby práva týkající se péče o dítě a styku s ním podle právního řádu jednoho smluvního státu byla účinně respektována v ostatních smluvních státech. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 23)

Za protiprávní přemístění nebo zadržení dítěte se podle čl. 3 Haagské Úmluvy považuje porušení práva péče o dítě, které má osoba, instituce nebo jiný orgán, buď společně, nebo samostatně podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště a to bezprostředně před přemístěním nebo zadržením. Dále pokud v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno, ať už společně nebo samostatně, nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 24)

Narozdí od Úmluvy o právech dítěte se Haagská úmluva vztahuje na všechny děti, které měly v době protiprávního přemístění či porušení práva styku s nimi své obvyklé bydliště ve smluvním státě a které nedosáhly věku 16 let. Haagská úmluva zajišťuje právo na péči obou rodičů a dále právo na ochranu před oddělením od rodičů proti jejich vůli a před nezákonným přemístěním do zahraničí a nenavrácením zpět do místa svého obvyklého bydliště. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 24)

Mezi hlavní zásady Haagské úmluvy patří obnovení stavu před únosem, minimalizace formalit, zabránění v pokračování protiprávního zadržování dítěte a preference prevence a mediace. Je důležité podotknout, že soud, který rozhoduje o vrácení dítěte je vázán rozhodnutím, které o výchově dříve učinil soud v místě obvyklého bydliště, přičemž domácí rozhodování se řídí domácím právním řádem. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 24)

2.2 Řízení o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy

Je důležité si uvědomit, že Haagská úmluva nerozhoduje o tom, kdo má právo na péči o dítě. Tato Úmluva říká, že každý spor o právu péči o dítě se má uskutečnit před příslušnými orgány státu, kde mělo dítě obvyklý pobyt před tím, než bylo přemístěné. Toto platí pro přemístění uskutečněné před vydáním rozhodnutí o právu péče a dále i pro přemístění, kterým bylo porušeno již existující rozhodnutí o právu péče. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 29)

V případě neoprávněného přemístění dítěte má rodič, jehož práva byla přemístěním porušena, možnost obrátit se na ústřední orgán domovského státu či státu, kde se dítě

nachází. Poté, co tak učiní, začne ústřední orgán státu, ve kterém se dítě nachází činit opatření směřující k dobrovolnému navrácení dítěte. Prvním krokem tohoto procesu je písemné vyzvání rodiče – únosce k návratu s dítětem do státu jeho obvyklého pobytu. Dalším krokem tohoto orgánu může být oznámení soudu či dalším státním orgánům informace o tom, kde se dítě nachází a kde se koná řízení o věcnou úpravu práv k dítěti, které bylo neoprávněně přemístěno ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy. Po učinění oznámení nemohou tyto orgány věcně rozhodnout o právu péče o dítě, dokud nebude rozhodnuto, že dítě nemá být navráceno nebo nebude-li podán návrh soudu na nařízení navrácení dítěte v přiměřené lhůtě po obdržení oznámení podle čl. 16 Haagské úmluvy. Toto ustanovení je velice závažné, protože většina rodičů – únosců po navrácení se s dítětem do domovského státu podá návrh na rozvod a svěření dítěte do své péče. Pokud dojde v průběhu tohoto opatrovnického řízení k učinění již zmíněného oznámení, je soud povinen toto řízení přerušit a to až do doby, kdy bude soudem zamítnut návrh na navrácení dítěte nebo pokud tento návrh oprávněná osoba v přiměřené lhůtě u příslušného soudu vůbec nepodá. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 29-30)

V řízení o navrácení dítěte rozhoduje soud ve věci samé rozsudkem, o ostatních věcech rozhoduje usnesením. Zákon neumožňuje přerušování řízení, výjimku tvoří jen soudní žádost na Soudní dvůr Evropských společenství o rozhodnutí o předběžné otázce nebo prominutí zmeškání lhůty. Dále zákon neumožňuje také podání žaloby na obnovu řízení ani žaloby pro zmatečnost. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 30-31)

I bez návrhu činí soud opatření k zajištění podmínek pro navrácení dítěte. Jedná se zejména o opatření k soudnímu dohledu nad pohybem dítěte na území státu, dále o opatření zabraňující dítěti opustit území státu bez souhlasu soudu a také zabránění narušení osobních vazeb mezi dítětem a žalobcem. O přijetí těchto opatření rozhoduje soud bezodkladně, většinou bez slyšení účastníků. Soud na návrh žalobce rozhodne také o prozatímní úpravě styku žalobce s dítětem, a to v případě, osvědčí-li žalobce právo na péči o dítě. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 30-31)

Soud ve lhůtě tří dnů od zahájení řízení žalovanému pomocí usnesení uloží, aby se ve lhůtě sedmi dnů od doručení usnesení k věci písemně vyjádřil. V případě, že by s návrhem dotyčný nesouhlasil, musí ve vyjádření vylíčit skutečnosti, na nichž je postavena jeho obrana, dále připojit listinné důkazy, tyto označit k prokázání svých tvrzení a uvést, zda se vzdává práva účasti na projednání věci. Usnesení musí být žalovanému doručeno do

vlastních rukou. Nesmí být doručeno dříve než žaloba. Žalovaný musí být poučen o tom, že pokud se k usnesení včas nevyjádří, má se za to, že se vzdává účasti na projednávání této věci a že nemá námitek. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 31)

Jednání v řízení o navrácení dítěte dle novely není třeba v případech, kdy žalovaný nemá proti návrhu na navrácení dítěte žádné námítky nebo lze-li rozhodnout jen na základě předložených listinných důkazů, kdy se účastníci vzdají práva účasti na projednávání věci. Dále v případech, kdy účastníci souhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení jednání. Soud vydává své rozhodnutí zpravidla do šesti týdnů od zahájení řízení. Pokud soud rozhodnutí nevydá, musí dle zákona odůvodnit navrhovateli nebo ústřednímu orgánu dožadovaného státu nedodržení této dané lhůty. Novela dává soudu možnost podmíněného odložení navrácení dítěte, a to splněním přiměřených záruk žalobcem, vydáním rozhodnutí, nebo učiněním jiných opatření orgány státu, do něhož má být dítě navráceno. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 31)

Haagská úmluva je postavena na požadavku rychlosti řízení, cílem je minimalizovat negativní dopady neoprávněného přemístění na dítě. Snaží se věc vyřešit dříve, než si dítě zvykne na prostředí ve státě, kam bylo přemístěno. Důležité je to zejména u malých dětí, které mohou v důsledku protahování řízení ztratit schopnost dorozumět se jazykem svého druhého, poškozeného rodiče. Často pak rodiče – únosci namítají, že dítěti se snadno žilo v novém prostředí a že návrat do původního bydliště dítěte by mu mohl způsobit újmu. V této souvislosti je důležité zmínit, že soudy v rámci řízení o navrácení dítěte nezkoumají rodičovské předpoklady k péči o dítě a nemají pravomoc nařídit návrat i rodiči – únosci. Soud se k námitce rodiče – únoscce o případné újmě zabývá řadou otázek týkající se zejména věku dítěte a jeho vazbami na rodiče – únoscce. Často soud využívá různé znalecké posudky. Při řízení soud vždy sleduje zájem dítěte, který nemusí vždy korespondovat se zájmy jeho rodičů. Až po zhodnocení všech důkazů soud ve věci rozhodne, zda nařídí návrat či nikoli. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 33-34)

2.3 Řízení v případě mezinárodních únosů dětí v rámci Evropské Unie

Navrácení neoprávněně přemístěného dítěte je ve většině případů uskutečňováno prostřednictvím zvláštního řízení dle Haagské úmluvy. Další možností je ale také řízení o uznání a následném výkonu existujícího rozhodnutí soudu, které bylo přemístěním dítěte porušeno. Mezi právní instrumenty umožňující toto řešení patří především Evropská

úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí a Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí. Použití těchto řízení je možné pouze v případě existence rozhodnutí soudu upravujícího výchovu dítěte či styk s ním. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 38)

Evropská úmluva o uznávání výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí je instrumentem mezinárodního práva soukromého. Účelem této Úmluvy je ochrana práv rodičů nezletilých dětí ve vztahu k jejich výchově. Umožňuje obnovu výchovy dětí, která byla narušena protiprávním přemístěním dítěte přes hranice na území cizího státu. Tato Úmluva, uzavřená v roce 1980 v Lucembursku, se v některých oblastech překrývá s Haagskou úmluvou. I přesto jsou ale obě úmluvy rozdílné a je důležité zvážit, dle které postupovat. Řízení dle Evropské úmluvy nastává pouze v případě, že je vydáno rozhodnutí o výchově, s nímž je přemístění v rozporu, a to cestou uznání a výkonu takového rozhodnutí ve státě, do něhož bylo dítě uneseno. Tuto Úmluvu nelze použít v případech, kdy jsou přemístěním dítěte porušena práva plynoucí ze zákona. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 39)

„Rozhodnutí o výchově dítěte je jako klíčový pojem definováno v čl. 1 bod c) této úmluvy, jako rozhodnutí orgánu, jehož předmětem je péče o osobu dítěte, včetně práva rozhodovat o místě jeho bydliště nebo o právu styku s ním.“ (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 39)

Bylo-li dítě ve smyslu této úmluvy protiprávně přemístěno, pak má dotčená osoba právo žádat prostřednictvím ústředního orgánu kteréhokoliv smluvního státu o uznání a výkon rozhodnutí o výchově dítěte na území státu, do něhož bylo dítě přemístěno. Zpravidla podává žadatel žádost na ústřední orgán domovského státu, který dále tuto žádost podá ústřednímu orgánu státu, ve kterém se dítě nachází, a následně pak prostřednictvím svého odborného aparátu žadateli asistuje v průběhu řízení o uznání a výkonu rozhodnutí na území dožádaného státu. Návrh na uznání a výkon rozhodnutí o svěření dítěte do výchovy se podává ústřednímu orgánu státu, z něhož se má dítě vrátit, do šesti měsíců ode dne protiprávního přemístění či zadržení dítěte. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 39)

Uznání a výkon rozhodnutí, vydaného v jednom smluvním státě, na území jiného protiprávního přemístění lze rozlišit do tří skupin. Do první skupiny patří případy, u kterých při splnění stanovených podmínek není možnost návrat dítěte odmítnout. Můžeme

zde zařadit situace, kdy oba rodiče i jejich dítě, byli občany státu obvyklého pobytu dítěte v okamžiku zahájení řízení o výchově, či v době protiprávního přemístění, předcházelo-li přemístění vydání rozhodnutí. Žádost o obnovení výchovy by v tomto případě musela být podána ústřednímu orgánu ve lhůtě šesti měsíců od neoprávněného přemístění. Do této skupiny můžeme zařadit i situace, kdy dítě, které má právo styku s určitou osobou, pobývajícím v cizině, nebylo navráceno po uplynutí dohodnutého období příslušné osobě, která má na dítě právo. Žádost o obnovení výchovy musí být opět podána ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy mělo být dítě vráceno. V těchto případech ústřední orgán učiní všechny potřebné kroky k obnovení výchovy dítěte, přičemž soudní orgán, který rozhoduje o návratu dítěte, nemá možnost odmítnout uznání a výkon rozhodnutí o výchově dítěte. Druhou skupinu tvoří případy neoprávněného přemístění dle čl. 9 této úmluvy, kdy je sice splněna lhůta šesti měsíců, ale není zde splněna podmínka státní příslušnosti rodičů i dítěte ke státu obvyklého pobytu dítěte v době vydání rozhodnutí o výchově. U těchto případů není navrácení dítěte bezpodmínečné. Do třetí skupiny patří případy neoprávněného přemístění dle čl. 10 této úmluvy, kdy žádost o obnovení výchovy dítěte byla podána po uplynutí šestiměsíční lhůty od přemístění dítěte. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 39-40)

Řízení o uznání a výkonu rozhodnutí má být podle čl. 14 této úmluvy rychlé a jednoduché. Narozdíl od Haagské úmluvy, kde se také zjišťuje názor dítěte, se případný nesouhlas dítěte s navrácením nestává důvodem k jeho zamítnutí. Lze konstatovat, že Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově a obnovení výchovy dětí poskytuje oproti Haagské úmluvě účinnější prostředky k dosažení navrácení dítěte přemístěného v rozporu s rozhodnutím o výchově do cizího státu, a to zejména díky omezené možnosti použití důvodů pro odmítnutí nařízení návratu dítěte. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 40)

Dalším důležitým dokumentem zabývající se touto problematikou je již zmíněná Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí. Tato úmluva obsahuje kolizní normy k určení použitelného práva a soudní pravomoci, dále ale také upravuje postup k navrácení dětí přemístěných přes státní hranice v rozporu s vydaným opatřením k ochraně osoby a majetku dítěte. Tento pojem zahrnuje veškerá rozhodnutí o svěřeni dítěte do výchovy, ať už individuální, ústavní nebo pěstounské péče a dále také rozhodnutí o styku s dítětem. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 40)

Osoba, jejíž práva k dítěti byla prostřednictvím neoprávněného přemístění dítěte přes hranice porušena, je oprávněná požádat o uznání a následný výkon tohoto rozhodnutí na území smluvního státu, kde se dítě nachází. Orgán rozhodující o uznání a výkonu rozhodnutí může jeho uznání odmítnout pouze z důvodů uvedených v čl. 23 odst. 2 této úmluvy, kterými jsou například nedostatek soudní pravomoci orgánu, který rozhodnutí vydal, dále procesní pochybení v řízení, kterému předcházelo vydání rozhodnutí, o jehož uznání je žádáno. Jedná se o to, že dítěti či osobě, která namítá, že toto rozhodnutí narušuje její rodičovskou zodpovědnost, nebyla dána příležitost ke slyšení. Dále se může jednat o výhradu veřejného pořádku nebo například i neslučitelnost rozhodnutí, o jehož uznání je žádáno, s pozdějším rozhodnutím vydaným v nesmluvním státě této úmluvy, pokud toto pozdější rozhodnutí splňuje podmínky pro uznání. Je zřejmé, že ve srovnání s Haagskou úmluvou je počet důvodů, dle kterých je možno odmítnout navrácení dítěte, mnohem nižší. Je však důležité uvědomit si, že možnosti užití obou již zmíněných specifických řízení, jsou limitovány malým počtem smluvních stran. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 41)

3 ČINNOST ORGÁNŮ A INSTITUCÍ

Problematikou mezinárodních únosů dětí se v České republice nezabývají jenom orgány sociálně-právní ochrany dětí, ale jak již bylo zmíněno, do této oblasti spadá činnost také krajských a obecních úřadů a dále i činnost Ministerstva práce a sociálních věcí. Tato kapitola je věnována dalším činným orgánům a institucím zabývajícím se tímto tématem. Nejprve se zabýváme již zmíněným Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, dále rodinnou mediací a s ní spojenou Asociací mediátorů České republiky. Další podkapitola je věnována institutu „styčného“ soudce a Panelu expertů. Poslední část popisuje nadace a nevládní organizace.

3.1 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

„Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, sídlící v Brně, byl zřízen k 1. 4. 2000 ustanovením § 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Úřad je správním úřadem s celostátní působností a je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí. Je zřízen jako orgán sociálně právní ochrany dětí. V čele tohoto Úřadu stojí ředitel.“ (UMPOD, 2009-2013)

Tento Úřad působí podle celé řady mezinárodních smluv a komunitárních nařízení jako tzv. ústřední orgán. Úřad svoji činnost zaměřuje především na pomoc při vymáhání výživného, na řešení mezinárodních únosů, zjištění práva styku a mezinárodní osvojení. Úřad dále také vystupuje jako opatrovník v soudních řízeních týkajících se nezletilých s mezinárodním prvkem. Úřad není orgánem soudním, tudíž nemá pravomoc rozhodovat v soudních věcech, je ale oprávněn poskytovat občanům konzultace ve věcech, které spadají do jeho působnosti, zprostředkovat styk se zahraničními orgány a dále spolupracovat na vytváření mezinárodních i vnitrostátních norem, které se týkají oblastí jeho působnosti. (UMPOD, 2009-2013)

V případě mezinárodních únosů dětí rozlišuje Úřad dva případy těchto únosů. V prvním případě jde o únos dítěte z České republiky do zahraničí, kdy vystupuje Úřad v souladu s Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí jako dožadující ústřední orgán, který odesílá žádost o navrácení dítěte dožadovanému ústřednímu orgánu do státu, do kterého bylo dítě uneseno. Úřad s tímto ústředním orgánem dožadovaného státu úzce spolupracuje, poskytuje mu informace o českém právu a o sociálním postavení

dítěte. Úřad dále zprostředkovává kontakt a zprávy o postupu návratového řízení rodiči, kterému bylo dítě uneseno. Dále se snaží o získání dokumentů a dalších dokladů, které jsou nezbytné pro zahájení, vedení či urychlení řízení. Úřad má plnou moc vystupovat jménem opuštěného rodiče, ale před soudními orgány dožádaného státu tohoto rodiče nezastupuje. Možnosti zastoupení se řídí právním řádem konkrétní země. V druhém případě, kdy je dítě uneseno do České republiky, vystupuje Úřad opět v souladu s Úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí jako dožádaný ústřední orgán, jež přijímá žádost o návrat dítěte do země jeho obvyklého bydliště. Úřad se snaží o smírné řešení případů, snaží se působit na osobu, která je v pozici únosce, aby se navrátil dobrovolně do obvyklého místa bydliště dítěte a podrobil se zde soudu, který jediný může v souladu s úmluvou rozhodnout ve věci péče o dítě. Úřad spolupracuje s mnoha dalšími orgány státu a to například se zastupitelskými úřady České republiky v cizině, s Policií České republiky a dále také se zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany dětí. (UMPOD, 2009-2013)

Aktuálně od září 2012 se Úřad podílí na projektu financovaném Evropským sociálním soudem s názvem Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Zahraničními partnery tohoto projektu jsou německý ústřední orgán pro mezinárodní únosy dětí a rodičovské konflikty a švédská organizace, která je pověřena zprostředkováním mezinárodního osvojení dětí. Zaměstnanci Úřadu mají díky tomuto projektu možnost získat nové informace a zkušenosti ze zahraničí. Realizace projektu má přispět k zvýšení efektivity činnosti Úřadu prostřednictvím systematického rozvoje mezinárodních partnerských sítí a také ke zvýšení kvalifikace zaměstnanců. Hlavními cíli jsou přenos dobré praxe a šíření know-how. Projekt je rozdělen do tří sekcí, první je zaměřena na rozvoj v oblasti zprostředkování mezinárodního osvojení, druhá na mezinárodní rodinnou mediaci a řešení rodinně-právních konfliktů v rámci tzv. Mnichovského modelu a poslední, třetí sekce je věnována nastavení spolupráce s ústředními orgány některých evropských států. Zaměstnanci Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí absolvují stáže na zahraničních ústředních orgánech, dále jsou proškoleni v oblasti mezinárodní rodinné mediace a v neposlední řadě se také účastní mezinárodních konferencí v zahraničí i v České republice. Výstupem tohoto projektu budou mimo jiné také letáky a manuály pro potřeby dalších subjektů. (UMPOD, 2009-2013)

3.2 Rodinná mediace ve věcech mezinárodních únosů

Jak již bylo řečeno v minulé podkapitole, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí je jednou z mnoha institucí, která využívá mediace jako možnosti smířčího řízení mezi partnery ve věcech mezinárodních únosů dětí. Mediace je legislativně zakotvena v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

V České republice byla v roce 2000 vytvořena Asociace mediátorů České republiky jako člena sítě Světového fóra mediátorů. Jde o nevládní organizaci, která sdružuje profesionální i dobrovolné mediátory a také laickou veřejnost, která podporuje mediaci. Tato asociace se zaměřuje na vysokou profesionální úroveň poskytovaných mediačních i facilitačních služeb, vzdělávání mediátorů, udělování certifikátů akreditovaným mediátorům AMČR i lektorům, kteří pracují v oblasti řešení konfliktů. Dále se podílí na školení institucí i jednotlivců v technikách efektivní komunikace, snaží se také prostřednictvím spolupráce s ostatními institucemi o propagaci mediace na veřejnosti. Asociace udržuje kontakt s dalšími asociacemi či sdruženími mediátorů ve světě, s kterými si vyměňuje cenné zkušenosti. V neposlední řadě poskytuje ochranu akreditovaných mediátorů – členů AMČR a také klientů, kterým byla poskytnuta mediační služba akreditovaným mediátorem AMČR. (Asociace mediátorů České republiky, 2011)

Mediace je již poměrně známá technika řešení sporů za pomoci vyškoleného pracovníka, tzv. mediátora. Ten nemá roli soudce, ani arbitra. Není v konfliktu zainteresován ani mocensky, ani citově. Jeho úkolem je dohlížet na celý proces a jeho řešení. Mediace jako taková je alternativní způsob řešení konfliktu, který pomáhá usnadňovat komunikaci mezi dvěma stranami. Podmínkou mediace je dobrovolná účast obou stran. Mediace stranám oproti soudnímu procesu umožňuje mnoho výhod, kterými jsou například soukromí, kontrola nad procesem řešení sporu a jeho výsledkem, možnost pochopení druhé strany, ujasnění potřeb a očekávání, snížení napětí a zlepšení vzájemných vztahů. Na základě zkušeností lze konstatovat, že mediace umožňuje oběma stranám přicházet s více řešeními dané situace. V 70 – 80 % mediovaných případů je dosaženo přijatelné dohody pro obě zúčastněné strany. Tuto dohodu lze uzavřít ve formě notářského zápisu s přímou vykonatelností nebo ji předložit soudu ke schválení ve formě smíru. (Asociace mediátorů České republiky, 2011)

3.3 Institut „styčného soudce“ a Panel expertů

V případě mezinárodních únosů bylo ministerstvo spravedlnosti nuceno k hledání nových mechanismů, které by zajišťovaly dítěti rychlé a efektivní poskytnutí ochrany, která je mu garantována platnými právními předpisy. Ze zahraničních zkušeností vyplynula myšlenka vytvoření poloformálního institutu styčného soudce, který by měl usnadnit přímou komunikaci mezi soudy členských států Haagské úmluvy z roku 1980. L. J. Mathew Thorp, soudce Vrchního soudu v Londýně, v roce 1998 podal jako první návrh na zřízení mezinárodní sítě styčných soudců. Ti by měli komunikovat a usnadňovat styk národních ústředních orgánů států Haagské úmluvy s národními soudci a soudci ze smluvních států. V říjnu 2006 tento institut zahrnoval 20 soudců z 18 jurisdikcí. Ukázalo se, že přímá mezinárodní spolupráce mezi soudci je užitečná nejen při řešení otázek provázejících proces navrácení dítěte, ale že může vést také ke smírnému ukončení řízení před soudem dožádaného státu. Styční soudci mohou pomoci odstraňovat praktické překážky, které brání návratu dítěte, dále se mohou postarat o urychlené navrácení dítěte, které proběhne v bezpečných podmínkách. Jsou také oprávněni připravovat cestu pro řízení o výchově dítěte v zemi, kam je vráceno. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 58)

Činnost styčného soudce není pozitivně definována ani na mezinárodní, ani vnitrostátní úrovni. Záleží tak na jednotlivé jurisdikci, jakým katalogem oprávnění a povinností tohoto soudce vybaví. V zásadě by měl styčný soudce pomáhat svým kolegům v aplikaci Haagské úmluvy, měl by být schopen odpovědět na obecné otázky zahraničních soudců a ústředních orgánů týkajících se legislativy a kompetencí ve věcech mezinárodních únosů dětí, měl by se účastnit a zastupovat soudní moc na konferencích mezinárodního rodinného práva, dále by měl přijímat mezinárodní soudní komunikaci a iniciovat odchozí soudní komunikaci, podporovat mezinárodní spolupráci v rodinném právu a v neposlední řadě by měl zajišťovat zasílání důležitých rozhodnutí do databáze INCADAT - International Child Abduction Database. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 58)

Databáze INCADAT je důležitou složkou týkající se mezinárodních únosů dětí. Byla vytvořena v květnu roku 2000 Stálou komisí Haagské konference. Jejím cílem je především usnadnění a sjednocení výkladu Haagské úmluvy. Tato databáze zahrnuje soudní rozhodnutí a souhrny právních analýz ve třech jazycích, angličtině, francouzštině a španělštině. Databáze INCADAT je průběžně aktualizována, je nejčastěji využívána soudci, ústředními orgány a právními zástupci. (INCADAT)

Styčný soudce nepřebírá funkce ústředního orgánu podle č. 7 Haagské úmluvy, ale jak jsme již ve výše uvedeném zmínili, spolupůsobí s ústředním orgánem a přispívá tak ke zrychlení řízení. Dne 8. 12. 2006 byl styčným soudcem jmenován JUDr. Lubomír Ptáček Ph. D., soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem s pobočkou v Liberci. Fungování styčného soudce by nebylo možné bez podpory a spolupráce mezinárodního odboru Ministerstva spravedlnosti České republiky. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 58-59)

Je důležité zmínit také činnost Panelu expertů pro otázky mezinárodních únosů dětí. Tento panel zahájil svou činnost k 1.1. 2008. Jeho členové podporují jak odborně, tak metodicky orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsou ustaveny opatrovníky dítěte v případě mezinárodních únosů. Jsou zde zastoupeni právníci, advokáti, psychologka a mediátorka. Všichni působí ve státním i nestátním sektoru. Panel expertů je koordinován Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Ministerstvem práce a sociálních věcí. Podílí se na obzvláště složitých případech. Zaměřuje se zejména na preventivní činnost. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 59)

3.4 Nestátní neziskové organizace

Kromě Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Asociace mediátorů České republiky, institutu „styčného soudce“ a panelu expertů v oblasti mezinárodních únosů existuje v České republice mnoho dalších organizací pracujících nad právní rámec. Činnost těchto organizací právně upravuje stát. Jedná se zejména o Dětský fond Organizace spojených národů, Fond ohrožených dětí, Nadaci Naše dítě a ostatní organizace, které poskytují potřebnou pomoc. V této kapitole si činnost těchto organizací podrobněji popíšeme.

Dětský fond Organizace spojených národů (*United Nations Children's Fund, UNICEF*) byl založen 11. prosince 1946. V roce 1953 se stal součástí Organizace spojených národů. Je to největší světová mezinárodní organizace zabývající se ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí. Sídlí v New Yorku, má zastoupení ve 158 zemích světa. V 37 vyspělých zemích, mezi které patří i Česká republika, existují tzv. národní výbory pro UNICEF. Jejich náplní je popularizace práv dětí a získávání finančních prostředků pro činnosti UNICEF v rozvojových zemích. V roce 1989 byla Valným shromážděním OSN přijata Úmluva o právech dítěte, ta představovala velkou podporu této činnosti, která spočívá také v prosazování opatření, které dětem umožňují co nejlepší start do života, dále

pomáhá v krizových situacích a všude tam, kde jsou děti v ohrožení. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 53)

V České republice byl v roce 1991 ustanoven Český výbor pro UNICEF. Tato národní, nevládní a dobrovolná organizace reprezentuje a podporuje zájmy Dětského fondu OSN. Jejím úkolem je informovat veřejnost o Úmluvě o právech dítěte a o situaci dětí v České republice i ve světě, upozorňovat kompetentní orgány na negativní jevy, které ohrožují zdravý vývoj dětí a sestavovat různé programové činnosti na pomoc dětem v České republice a to zejména formou osvětových a vzdělávacích aktivit. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 54)

Mezi občanská sdružení působící na území České republiky patří Fond ohrožených dětí (*dále jen „FOD“*), který je právnickou osobou sídlící v Praze. FOD, založen roku 1990, sdružuje občany a kolektivy, kteří pomáhají všem dětem, které vyrůstají v dětských domovech, ústavěch či náhradní rodinné péči a jejichž život je nějakým způsobem ohrožen. Obecně toto sdružení poskytuje pomoc všem týraným, zanedbávaným, zneužívaným a opuštěným dětem. V roce 2007 se FOD zabýval 4 210 případy ohrožených dětí. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 54)

FOD provozuje zařízení „Klokánek“, které využívají děti vyžadující okamžitou pomoc. Dále provozuje azylové domy pro rodiny s dětmi a mládež bez domova. Spolupracuje s dalšími státními orgány, organizacemi a institucemi, které se také zabývají dětmi a mládeží, tyto upozorňuje na nedostatky a problémy a navrhuje vhodná řešení včetně změn v legislativě i praxi. (Veselá a Hurbiš, 2008, s. 54)

Jednou z nejznámějších nadací České republiky je Nadace Naše dítě, ta vznikla roku 1993, je zaměřena na pomoc dětem z problémových rodin, dětem v ústavní výchově, dále dětem zneužívaným a týraným, dětem handicapovaným, ať fyzicky či mentálně a v neposlední řadě všem ohroženým dětem nacházejících se v obtížné životní situaci. Tato pomoc je poskytována formou přímé finanční podpory v podobě grantů, dále formou osvětové činnosti, například pořádáním různých kampaní a prosazování legislativních úprav zlepšujících systém ochrany dětí. (Nadace Naše dítě, 2012)

Tisková zpráva z 26. září 2012 potvrzuje aktuálnost problematiky mezinárodních únosů dětí, udává informace týkající se počtu unesených dětí, kdy v roce 2011 bylo uneseno z ciziny do České republiky 19 dětí, z České republiky do ciziny 24 dětí. V roce 2012 bylo nahlášeno celkem 42 případů únosů dětí. (Nadace Naše dítě, 2012)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Pro ověření teoretických východisek této bakalářské práce byl zvolen výzkum kvalitativního charakteru. Hlavním důvodem pro výběr tohoto typu výzkumu byl fakt, že tento výzkum je schopen zachytit subjektivní významy a detailní informace o zkoumaném jevu. V této práci bylo využito výzkumné techniky případové studie (kazuistiky).

Hendl (2005, s. 104) uvádí, že v případové studii jde o detailní studium jednoho nebo několika málo případů, jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Případové studie bývají zaměřeny diagnosticky. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho či několika případů lépe porozumíme případům podobným.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem probíhá právní ochrana dětí v procesu o navrácení dítěte v případě únosu dítěte z České republiky do zahraničí. Dílčí cíle měly zjistit, jaké jsou důvody k přemístění dítěte do zahraničí, jaké faktory ovlivňují výsledek řízení o navrácení dítěte a jaké další organizace a instituce se na ochraně dětí v soudním procesu o navrácení dítěte podílejí.

4.2 Výzkumné otázky

Pro realizaci tohoto výzkumu byla stanovena jedna hlavní výzkumná otázka a následně další čtyři dílčí otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

1: Jakým způsobem probíhá právní ochrana dětí v procesu o navrácení dítěte v případě únosu dítěte z České republiky do zahraničí?

Dílčí výzkumné otázky:

1.1: Jaké jsou důvody k přemístění dítěte do zahraničí?

1.2: Jaké faktory ovlivňují výsledek řízení o navrácení dítěte?

1.3: Jaké instituce jsou do soudního procesu o navrácení dítěte zapojeny?

1.4: Jaké organizace se na právní ochraně dětí v případech mezinárodních únosů podílejí?

4.3 Metoda sběru dat

Podle Hendla (2005, s. 114) metody sběru dat v případové studii závisejí na typu studie, kterou provádíme. V případové studii lze použít různé zdroje dat. Pro tuto práci byla zvolena data z dokumentace aktuálních událostí a archivních záznamů.

Prvním krokem k samotné realizaci výzkumu bylo oslovení pracovníků Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, které nám poskytly nutné dokumenty a informace týkající se problematiky výzkumu. Pro výběr výzkumného souboru byla zvolena metoda záměrného (účelového) výběru pomocí instituce. K výběru jsme si kladli pouze jednu podmínku, a to, že se budou všechny případy zabývat únosem dětí z České republiky do zahraničí. I přesto jsme ale byli limitováni výběrem, který nám pracovníci Úřadu poskytly. Výzkumný vzorek zahrnující únosy dětí z České republiky do zahraničí byl zvolen z toho důvodu, že jsme i my občany této republiky a proto nás zajímalo, jakým způsobem probíhá právní ochrana dítěte v procesu o navrácení dítěte v případě únosu dítěte z České republiky do zahraničí.

Spisy a ostatní informace nám byly poskytnuty za podmínky jejich zpracování přímo na Úřadě. Jejich přenášení bylo přísně zakázáno z důvodu nebezpečí ztráty a následného zneužití velmi osobních informací, které tyto dokumenty obsahovaly. Při příchodu na Úřad muselo být podepsáno Prohlášení praktikanta, které zavazuje k mlčenlivosti o důvěrných informacích.

Následujících několik kapitol je věnováno samotným kazuistikám. V úvodu kazuistik je stručný přehled celého případu. Následně je každá kazuistika rozebírána podrobněji. Je rozdělena do částí podle roku, ve kterém případ probíhá. Záměrně jsme kazuistiky nerozčleňovali podle jiných kritérií, případy se od sebe liší, u těch komplikovanějších by takové rozčleňování mohlo být pro čtenáře složité. Dalším záměrem bylo ukázat, že proces o navrácení dítěte v případě mezinárodních únosů dětí není krátkodobou záležitostí.

4.4 Kazuistika č. I

Rodiče: matka ve věku 21 let, otec ve věku 34 let. Dítě: dcera ve věku 4 let.

Stručné shrnutí případu:

Kazuistika č. I popisuje případ, kdy matka s dcerou odcestovala do Irska, s tímto otec souhlasil, ale pouze na omezenou dobu. V době únosu probíhalo řízení o změně úpravy výchovy a výživy nezletilé dcery. Když se matka s dcerou nevracela, podal otec na Úřad

žádost o navrácení dítěte. Případ byl řešen od roku 2009 do roku 2010. Tento případ byl ukončen tím, že dcera byla navrácena otci do České republiky. Otec si následně podal návrh na předběžné opatření, kterým by byla dcera svěřena do jeho péče. Otec získal pravomocné rozhodnutí soudu v České republice, na základě kterého byla otci svěřena dcera do jeho výchovy.

Podrobný popis průběhu případu:

2009:

Dne 11. 11. se otec osobně dostavil na Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „Úřad“). Oznámil, že matka s jejich dcerou opustily dne 25. 4. Českou republiku. Odjely do Irska. Otec Úřad informoval, že s odjezdem souhlasil, ale pouze na určitou dobu a to konkrétně od 24. dubna do 24. května, matka se s dcerou však nevrátila. Dále otec Úřadu sdělil, že v době únosu probíhalo řízení o změně úpravy výchovy a výživy nezletilé, kdy si matka přála, aby byla dcera svěřena do její péče, otec s tímto návrhem ale nesouhlasil. Na závěr tohoto rozhovoru otec požádal Úřad o pomoc a o informace týkající se o dalšího postupu.

Reakce Úřadu na otcovu žádost byla okamžitá. Ještě téhož dne zaslal otci prostřednictvím e-mailu zprávu, ve které se nacházela žádost o navrácení dítěte a plná moc. Tyto dva dokumenty bylo nutné vyplnit v co nejbližší době. Dále Úřad otci sdělil, že by měl co nejdříve doložit či poslat rodný list nezletilé, rozhodnutí soudu, které bylo ve věci vydané do angličtiny a také fotografie dítěte i matky. Otec byl Úřadem informován o možnosti bezplatného překladu do angličtiny, který zprostředkovává okresní soud v místě bydliště. S otcem byl prokonzultován další postup.

2010:

Otec začátkem května 2010 vypověděl, že před přemístěním dcery probíhal jeho kontakt s dcerou standardním způsobem, nevyskytly se žádné problémy. Po přemístění se jejich kontakty značně omezily, komunikovali spolu přes telefon, ale to pouze v rozmezí tří měsíců po opuštění České republiky. Později se podle otcových slov jejich kontakt omezil pouze na SMS zprávy a e-maily. Tento stav trval až do konce dubna tohoto roku. Na otázku Úřadu, proč otec nežádal o navrácení ihned otec odpověděl, že byl matkou každý měsíc ujišťován o tom, že se vrátí. Dále otec sdělil, že by byl ochoten pro dceru vycestovat.

Dne 4. 5. otec informoval Úřad o tom, že ho matka tento den telefonicky kontaktovala a to s úmyslem pokusit se nějakým způsobem dohodnout, přesto ale vyhrožovala otci, že pokud se jim dohodnout nepodaří, tak že dceru už nikdy neuvidí. Ke dni 11. 5. byla k irskému soudu prostřednictvím Úřadu podána žaloba na navrácení. Otci byla přidělena irská advokátka.

Dne 18. 6. obdržel Úřad zprávu od advokátky v Irsku. Zpráva obsahovala sdělení, že dne 15. 6. proběhlo u vrchního soudu jednání ve věci. Další jednání bylo nařizeno na 8. 7. Úřad zaslal do Irska své stanovisko, dle názoru Úřadu se jednalo ze strany matky o protiprávní přemístění dítěte, a to zejména z důvodu §49 zákona o rodině, který říká, že pokud se rodiče nedohodnou o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti, rozhodne o nich soud. V tomto konkrétním případě nebyla mezi rodiči shoda o tom, kde bude dítě žít, zda v Irsku či v České republice. Dne 8. 7. proběhl v Irsku již zmíněný soud, ten rozhodl o navrácení nezletilé do místa obvyklého bydliště. Otec byl informován o tom, že si má dceru převzít dne 16. 7. Ihned po návratu do České republiky podal otec návrh na předběžné opatření, kterým by byla dcera předána do jeho péče. Dne 2. 9. byla na Úřad doručena zpráva z odboru sociálně-právní ochrany dětí, která obsahovala informace, že jednání o návrhu na předběžné opatření bylo nařizeno na 26. 8. Matka se k jednání dostavila, vyjádřila svoje stanovisko ve věci, z něhož vyplynulo, že se svěřením dcery do otcovy výchovy nesouhlasí. Otec i přesto získal pravomocné rozhodnutí soudu v České republice, na základě kterého mu byla dcera do výchovy svěřena.

4.5 Kazuistika č. II

Rodiče: matka ve věku 40 let, otec ve věku 38 let. Dítě: dcera ve věku 10 let.

Stručné shrnutí případu:

Kazuistika č. II se zabývá případem, kdy matka odjela s dcerou do Velké Británie. Manželství matky a otce bylo v té době již rozvedeno. Soud schválil dohodu rodičů, na základě které byla dcera svěřena do péče matky. Otec se s dcerou pravidelně stýkal. Aktivně se podílel na její výchově. Jelikož matka dceru odvezla přes otcův nesouhlas, rozhodl se otec podat na Úřad žádost o navrácení dítěte. Příklad byl projednáván od roku 2010 do roku 2011. Otcova žádost však byla zamítnuta. Soud udělil matce souhlas s vycestováním z České republiky do Velké Británie. Svoloval k časově neomezenému pobytu

nezletilé na území tohoto státu. Matce byla nařízena povinnost informovat otce o stavu jejich dcery. Zavázala se, že bude umožňovat otci a dceři pravidelný kontakt. Otec získal oprávnění ke styku s dcerou nejméně v rozsahu 30 kalendářních dnů, a to během termínů letních školních prázdnin a dále během prázdnin vánočních a velikonočních.

Podrobný popis průběhu případu:

2010:

Dne 26. 10. se otec prostřednictvím e-mailu spojil s Úřadem. Ohlásil, že matka i přes jeho nesouhlas odvezla jejich nezletilou dceru do Velké Británie, kde v té době matka žila. Otec v e-mailové zprávě vypověděl, že s matkou ukončili společné hospodaření v únoru 2007, asi měsíc poté se otec odstěhoval. Rozvod manželství proběhl v říjnu 2007. Soud schválil dohodu rodičů, na základě které byla dcera svěřena do výchovy matky. S dcerou byl však otec stále v kontaktu, měl ji každých 14 dní na celý víkend a někdy po domluvě i v určité dny v týdnu. Matka měla finanční potíže, často se s dcerou stěhovaly, to bylo hlavním důvodem toho, proč si matka začala hledat práci v zahraničí. Požádala otce, aby se během doby, co bude mimo Českou republiku, o dceru postaral. Otec žil v té době s partnerkou a jejími dvěma dětmi, dcera s nimi vycházela dobře. S matkou udržovala dcera kontakt pomocí programu Skype. Dcera často opakovala, že je jí po matce smutno. Po dvou měsících, co žila dcera u otce, se matka vrátila do České republiky na oslavu dceřiných narozenin. Druhý den po matčině návratu, konkrétně 7. 10. se matka spojila prostřednictvím telefonu s otcem, chtěla, aby ji otec předal dceřin pas a rodný list. Matka otci oznámila, že druhý den odjíždí i s dcerou do Velké Británie. Od odjezdu dcery do Velké Británie byl otcův kontakt s dcerou hodně narušen. Na program Skype matka dceru nepouštěla. Otec se s dcerou spojil podle jeho slov pouze občas, a to pomocí telefonu. Otec vypověděl, že se dceři ze začátku v Británii líbilo, později si ale už přála návrat domů. Podle otcových slov mu dcera tvrdila, že neměly peníze ani na jídlo. Přestože dcera říkala matce, že by se chtěla vrátit domů, matka ji podle otce vydírala slovy, že už by ji nikdy neviděla. Matka řekla dceři, že jestli otec bude tuto situaci řešit přes úřady v České republice, tak že matka toto bude řešit v Anglii. Matka se před dcerou zmínila, že se pravděpodobně budou stěhovat, a to nejspíš do Irska. Otec Úřad žádal, aby mu ve věci pomohl, chtěl mít dceru u sebe v České republice.

Úřad reagoval na otcovu žádost již druhý den. Zaslal otci e-mail, jež obsahoval žádost o navrácení i plnou moc. Oba tyto dokumenty měly být vyplněny a odeslány co nejdříve. Úřad po otci požadoval také doručení úředně ověřeného překladu rodného listu dítěte, rozhodnutí ve věci vydané do angličtiny a fotografie dítěte i matky. Dále je otec Úřadem informován o možnosti bezplatného překladu do angličtiny, toto zprostředkovává okresní soud v místě bydliště. Otcí byl následně vysvětlen další postup.

Začátkem listopadu byla potvrzena zpráva o přijetí žádosti o navrácení, která byla postoupena anglickému ústřednímu orgánu k dalšímu řízení. V Británii byl otci přidělen právní zástupce. Ten otci zdůraznil, že bylo důležité, aby se otec před matkou a dcerou nezmiňoval o zahájeném řízení. Měl oprávněné obavy, že by mohlo dojít k přemístění matky a dcery na neznámé místo dříve, než by se podařilo zabavit jejich pasy, aby nemohly opustit Velkou Británii. I přes advokátovu snahu se nepodařilo zprávu o zahájeném řízení před matkou utajit. Matka spolu s dcerou odcestovaly do Irska. Jednání tak bylo odročeno. Matku ani dceru se nedařilo lokalizovat. Právní zástupce hovořil se školou v Británii, zjistil, že nezletilá školu nenavštěvuje už od 12. 11. Následně byl vydán „port alert“, díky kterému měl být zadržen pas v případě, že by se matka s dcerou pokusila znovu vstoupit do jurisdikce Velké Británie. Cílem bylo zadržet pasy, aby matka s dcerou nemohly vycestovat do jiné země a tím zajistit, aby se matka dostavila k soudu.

V prosinci zaslal Úřad otci zprávu, že dne 7. 12. byla matka s dcerou vypátrána. Policie zabavila jejich pasy, tím jim bylo vycestování z Velké Británie znemožněno. Matce bylo předáno soudní rozhodnutí, podle kterého se měla zdržovat na stávající adrese. Bylo jí oznámeno, že se má dostavit k soudu v Londýně, a to přesně za dva týdny. Soud ji očekával s otázkou, zda se bude proti otcově žádosti bránit. Otcí bylo sděleno, že pokud by se s matkou dohodli mimosoudní cestou, mohli by mimosoudní dohodu sepsanou mezi ním a matkou soudu zaslat ještě před začátkem řízení. Následně otec navrhl dohodu, ve které stálo, že by matka svěřila dceru po vzájemné dohodě otci po dobu své nepřítomnosti do jeho péče a výchovy. Tím by se matka zřekla výživného na dceru a výživné v hodnotě nejméně 3000 Kč by zasílala otci. Soudním rozhodnutím by však dcera stále patřila do péče matky. Po návratu by spolu výživu a výchovu řešili matka s otcem dohodou.

2011:

Během ledna zaslal Úřad na okresní soud žádost o úpravu poměrů nezletilé, informovali tento soud, že pro řízení ve Velké Británii je třeba předložit návrh otce na změnu výchovy, kterou otec podal k tomuto soudu. O týden později byl tento návrh připraven. Právní zástupce otce ve Velké Británii sdělil, že matka souhlasí s návratem dcery do České republiky, ale jen za těchto uvedených podmínek:

- Otec matce nebude vyhrožovat ani ji obtěžovat,
- otec nezahájí trestní stíhání matky v České republice z důvodu přemístění dcery,
- otec neodejme dceru z péče matky do doby soudního jednání v České republice,
- otec nepodá soudní návrh k soudu do doby, než se dcera vrátí do České republiky,
- otec nebude čekat na matku s dcerou na letišti při jejich návratu,
- otec uhradí letenky pro obě, pro návrat do České republiky.

Otec měl omezené finanční možnosti, proto se obrátil na Úřad s žádostí o pomoc. Ten mu poradil možnost zaplatit letenku jen dceři, měla by se vrátit s matkou či bez ní. Následně otec u okresního soudu podepsal prohlášení, ve kterém byly uvedeny matčiny podmínky, s kterými otec svým podpisem souhlasil. Na začátku února Úřad informoval otce o tom, že anglický soud nařídil navrácení dcery do České republiky, a to do 11. 2. Matka měla uhradit obě letenky, měla však právo otce požádat o zaplacení letenky pro dceru, kterou otec později uhradil. Úřad otce upozornil na nezbytnost dodržení všeho, k čemu se zavázal. Dále bylo otci sděleno, aby se nesnažil o kontakt s matkou či dcerou. Ten zprostředkoval odbor pro sociálně-právní ochranu dětí.

Jednání ve věci změny výchovy nezletilé bylo odročeno na 4. 3. Otec na změně výchovy trval, nezletilá se však chtěla vrátit s matkou do Velké Británie. Ještě před odročeným soudem žádal okresní soud Úřad o podání zprávy o bytových poměrech matky a nezletilé ve Velké Británii a o zprávu ze školy. Dne 9. 3. byl otci doručen rozsudek, ve kterém stálo, že byl návrh otce na změnu výchovy nezletilé zamítnut. Soud udělil matce souhlas s vycestováním z České republiky do Velké Británie. Dále dal matce oprávnění k časově neomezenému pobytu nezletilé na území tohoto státu. Matka se zavázala, že bude otce informovat o stavu jejich dcery a že bude otci a dceři umožňovat pravidelný kontakt. Otec

byl soudem oprávněn ke styku s dcerou, a to nejméně v rozsahu 30 kalendářních dnů během termínů letních školních prázdnin, vánočních a velikonočních prázdnin.

4.6 Kazuistika č. III

Rodiče: ve spise nebyl věk uveden. Děti: dcera ve věku 13 let, dcera ve věku 7 let.

Stručné shrnutí případu:

Kazuistika č. III řeší případ, kterému předcházela odjezd otce za nabídkou lukrativní práce do Velké Británie. Následně za ním přijela matka, děti zůstaly u prarodičů. Mezitím došlo mezi otcem a matkou k rozchodu. Otec se vrátil do České republiky, matka si přijela pro děti a odjela s nimi znovu do Velké Británie. Soud ale prozatím rozhodl, že děti zůstanou u otce, matka musela dcery navrátit do České republiky, tam dcery žily až do roku 2010. V květnu tohoto roku přijela matka za dcerami do České republiky, starší dcera měla v té době 13 let, mladší z dcer byla ve věku 7 let. Dcery si odvezla do Velké Británie, otec o tomto nevěděl. Podal na Úřad žádost o navrácení dětí. Řízení k tomuto případu začalo roku 2010, bylo skončeno roku 2011. Matka byla během řízení i s dcerami několikrát v České republice. S otcem se zde během té doby odehrálo několik incidentů, dcery se ho začaly bát, nechtěly u něj už nadále zůstat. Přály si žít s matkou ve Velké Británii. Soud nakonec rozhodl ve prospěch matky, dcery jí byly svěřeny do péče. Styk otce a dcer nebyl v rozsudku nijak upraven. Otec prohlásil, že by už nechtěl dcery nikdy vídat. Ani jeho dcery neměly zatím zájem o styk s ním.

Podrobný popis průběhu případu:

2010:

Dne 26. 5. otec prostřednictvím emailu kontaktoval Úřad. Informoval ho o tom, že si dne 23. 5. matka převzala od otce dcery se slibem, že je 30. 5. přiveze zpět do místa bydliště. Matka otci sdělila, že budou u její matky. Dne 26. 5. otce kontaktovaly třídní učitelky obou dcer, že byly jeho dcery ve vyučování nepřítomny. Otec následně volal matce i její matce, ale telefon mu nezvedly. Kontaktoval proto svoji právní zástupkyni a sociální pracovníci, domníval se, že matka i s dcerami opustila republiku. Na urgenci právní zástupkyně následně přišel e-mail od matky, že jsou dcery v pořádku. Později otec zjistil, že byl vystaven cestovní pas na jméno starší dcery, protože ho údajně ztratila. Ta pas ale neztratila, byl u otce. Mladší dceru měla matka zapsanou u sebe ve svém cestovním

dokladu. Ze zjištěných skutečností pojal otec podezření, že manželka vyvezla bez jeho vědomí a svolení děti mimo republiku. Toto telefonicky potvrdila jeho starší dcera, které otce telefonicky kontaktovala, že jsou u matky ve Velké Británii. Následně se otec pokoušel o další telefonická spojení, nikdo ale telefon nezvedal.

Otec v e-mailu dále vypověděl, co celé situaci předcházelo. Sdělil, že v roce 2005 vycestoval z důvodu nabídky lukrativního zaměstnání do Velké Británie. Matka s dcerami zůstala v České republice. V lednu 2006 matka vycestovala za otcem, přičemž děti zůstaly v České republice u prarodičů otce. Téhož roku došlo mezi otcem a matkou k rozchodu. Otec se vrátil do České republiky, matka si přijela pro dcery, s kterými následně odjela a zůstala ve Velké Británii. Otec podal po návratu do České republiky žádost o rozvod manželství, to však ještě nebylo rozvedeno. Soud o výživu a výchovu dětí zatím taky neproběhl. Matka se do České republiky vracela pouze na předvolání soudu, zásadně se však nevracela s dětmi. Prozatímní rozhodnutí soudu o úpravě výživy a výchovy znělo ve prospěch otce, kdy soud svěřil děti do otcovy výchovy. Dcery žily až do této doby s otcem.

Otec požádal Úřad o pomoc. Ten poslal okamžitě otcí e-mail, v němž byla obsažena žádost o navrácení, kterou měl vyplnit v anglickém jazyce a doložit dále plnou moc úřadu, aby otce mohl zastupovat ve všech řízeních. Dále bylo potřeba, aby otec na úřad doručil fotografie dětí a matky s úředně ověřenými překlady rodných listů dětí. Úřad otce informoval o možnosti bezplatného překladu do angličtiny, tato pomoc byla poskytována okresním soudem v místě bydliště. Otec byl poučen o dalším postupu. Následně byla žádost o navrácení dětí odeslána do Velké Británie. Otcí byla přidělena britská advokátka.

Následně byla na Úřad doručena zpráva od přemístěných dětí. Podle této zprávy chtěly děti zůstat s matkou v Británii. Ve zprávě uvedly informaci, že se bojí otce, aby je nezbil. Úřad na výše zmíněné zareagoval zprávou zaslánou otcí, ve které stálo, že podle Haagské úmluvy, čl. 13 by nebyl soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže by bylo vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické či duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace. Dále tento orgán mohl odmítnout nařídít návrat dítěte, pokud by s tím dítě nesouhlasilo a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž by bylo vhodné přihlížet k jeho stanoviskům. Vše muselo být ale samozřejmě projednáno soudem. Podle sdělení anglického ústředního orgánu bylo jednání ve věci navrácení dětí do České republiky nařízeno na 10. 8. Den poté zaslal tento orgán rozhodnutí otcí, podle kterého se měla matka s dětmi vrátit do České republiky do 27. 8.

Matka otci po návratu bránila styku s dcerami. Ten se obrátil na Úřad s žádostí o radu, jaké by měl možnosti. Na Úřadu mu bylo sděleno, že rodičovskou zodpovědnost mají oba rodiče, pokud toto není omezeno soudním rozhodnutím. Sdělili otci, že by bylo vhodné podat návrh na předběžné opatření, kterým by se upravily otázky výchovy, výživy a styku. Doporučili mu kontaktovat odbor sociálně-právní ochrany dětí v místě bydliště či okresní soud.

Ještě než se stihl otec s matkou i dcerami setkat, přišla otci od Úřadu zpráva, že je matka i s dcerami opět ve Velké Británii, že dcery měly nové pasy. Dotazovali se otce, zda podal souhlas nebo zda souhlas vydal soud. Otec odpověděl, že o tom nevěděl, nesouhlasil s tím a ani soud souhlas nevydal. Po návratu měla matka podle rozhodnutí anglického soudu odevzdat pasy okresnímu soudu. Soud ani česká advokátka otce o ničem nevěděly. Otcí bylo sděleno, že pokud matce nedal souhlas k přemístění dětí do Velké Británie a souhlas nevydal ani soud, bylo možné znovu zahájit řízení o navrácení dětí do České republiky. Bylo potřeba znovu vyplnit a poslat žádost o navrácení a plnou moc. Anglický ústřední orgán opět potvrdil přijetí žádosti o navrácení, která byla předána advokátce, která otce již zastupovala. Otec si následně podal návrh na okresní soud na předběžné opatření ve věci výchovy a výživy k nezletilým dětem. Tento návrh byl zamítnut, otec se ale odvolal.

Během listopadu se matka i s dcerami vrátila do České republiky. Dne 8. 11. přišla na Úřad zpráva z Fondu ohrožených dětí, ta popisovala předávání dcer otci, kterému byla pracovnice tohoto Fondu přítomna. Ve zprávě stálo, že dívky k otci nechtěly, zejména mladší z dcer byla hodně fixovaná na matku. Tato mladší dcera se chtěla vrátit do bytu, matka ji vzala do náruče, aby ji uklidnila, dcera se následně matce v náručí pomočila. Matka ji poslala domů, aby se převlékla. Když toto sdělila otci, začal jí vyčítat špatnou výchovu. Starší dcera se však matky zastala. To otce velmi rozčílilo. Držel v ruce třetí dceru, batole, kterou měl s novou partnerkou. Pracovnice Fondu popisuje situaci tak, že otec s touto nejmladší dcerou smýkl takovým způsobem, že nebýt včasného zásahu její matky, mohl jí hodně ublížit. Dcery za otcem ten den již nešly, měly z něho strach. Otec byl později zažalován a to kvůli dalšímu incidentu, který se stal 4. 12. v místě matčina bydliště. Otec toho dne přijel navštívit dcery. Ihned ze začátku této schůzky začal otec na starší dceru zvyšovat hlas, zatahoval ji do rozvodového sporu, přičemž nevybíravě nadával na matčinu adresu. Matka chtěla dceru této situace ušetřit, oznámila otci, že obě odchází,

načež jí otec začal sprostě nadávat, byl agresivní. Dcera matku začala bránit, načež ji otec chytl za ruku a odhodil ji. Matka na tuto situaci reagovala telefonátem na policii.

2011:

Úřad zažádal pedagogicko-psychologickou poradnu o vyšetření obou dcer a následné zaslání zprávy výsledku. Dne 14. 2. byla Úřadu tato zpráva doručena. Obsahovala informace, podle kterých by se děti chtěly vrátit s matkou do Velké Británie. Psycholožka usoudila, že by bylo opravdu pro obě dívky velmi stresující vidat se dále s otcem, mladší dcera z něj měla strach. Bylo zřejmé, že tato rodinná situace byla pro obě dívky velmi zatěžující.

Během června probíhal soudní proces, který se týkal návrhu na úpravu výživy a výchovy k nezletilým, který rozhodl okresní soud, matka se proti rozsudku odvolala. Dne 22. 6. vydal okresní soud rozhodnutí. Děti měly být neprodleně navraceny do České republiky a to nejpozději do 13. 7. Matce bylo vysvětleno, že pokud by se chtěla s dětmi přestěhovat do Velké Británie, musela by k tomu získat písemný souhlas otce nebo souhlas českého soudu.

Tento případ byl ukončen rozhodnutím krajského soudu, ke kterému se matka odvolala. Ten změnil původní rozsudek okresního soudu. Soud svěřil obě nezletilé dcery do matčiny péče. Styk otce a dcer nebyl v rozsudku nijak upraven. Otec podle jeho slov už nechtěl dcery nikdy vidat. Ani jeho dcery neměly zatím zájem o styk s ním.

4.7 Kazuistika č. IV

Rodiče: matka ve věku 34 let, otec ve věku 34 let. Dítě: dcera ve věku 5 let.

Stručné shrnutí případu:

Kazuistika č. IV popisuje případ, kdy po rozchodu otce a matky došlo ze strany otce k protiprávnímu přemístění dítěte. Matka uvedla, že motivací pro odjezd otce a dcery byl nejspíše rozchod a rozhodování o svěřeni dítěte do péče. Otec odjel s dcerou do Velké Británie, kde v tu dobu pobývala jeho matka. Matka zažádala Úřad o pomoc. Příklad byl řešen od dubna 2010, ukončen byl ještě v červenci tohoto roku. Matka zažádala o předběžné svěřeni dcery do její péče, soud její žádosti vyhověl. Otec se s matkou pokusil dohodnout, na začátku července bylo u jednání britského soudu této dohody dosaženo. Otec se na příkaz soudu vrátil s dcerou do České republiky. Dcera nyní žije s matkou, byla svěřena do její péče.

Podrobný popis průběhu případu:

2010:

Podle zprávy ze spisu Úřadu podala matka dne 16. 4. návrh na soud, který měl rozhodnout o svěřeni dítěte do péče. Vypověděla, že žili ve společné domácnosti s otcem a nezletilou dcerou jako druh a družka necelých 7 let. V roce 2008 otec ze společné domácnosti odešel po rozporech, které vyvrcholily poté, co si našel jinou partnerku. Matka sdělila, že se k ní otec asi po třech měsících vrátil. Vztah mezi nimi už byl ale opravdu narušen. Matka podle jejich slov v prosinci 2009 oznámila otcovi, že se s ním definitivně rozchází, s čímž se on nechtěl smířit. Od té doby podle matčinych informací ji otec několikrát fyzicky napadl. V dubnu 2010 zaslala matka otcovi dopis s výzvou k vystěhování se z bytu. Rodiče v době podání tohoto návrhu tedy zatím stále bydleli v jednom bytě. Vzhledem k výše uvedenému bylo nezbytné upravit poměry dítěte. Domluva s rodiči o tom, kdy se s dcerou otec bude stýkat byla neúspěšná, proto i toto musel vyřešit soud. Matka měla lepší podmínky pro výchovu dcery. Přála si, aby soud rozhodl, že se dcera svěřuje do její výchovy a že otec bude přispívat 3500 Kč měsíčně s platností od dubna 2010. Dále uvedla, že by otec mohl mít dceru každý víkend v sudém týdnu.

O měsíc později od podání návrhu na soud se matka dostavila na Úřad, nahlásila, že dne 13. 5. viděla svou dceru a jejího otce naposledy. Ten den podle jejich slov odešla do zaměstnání, když se vracela v noci domů, nevšimla si žádných náznaků toho, že by otec s dcerou nebyli doma. Ráno dalšího dne matka zjistila, že otec ani dcera spolu s jejich věcmi se v domě nenacházejí. Matka si prověřila přítomnost dcery ve školce, bylo jí řečeno, že ten den tam jejich dcera vůbec nebyla. Všechny tyto skutečnosti nahlásila matka na policii České republiky. Ta vyhlásila celostátní pátrání. Zjistilo se, že otec nechal vyhotovit v průběhu dubna sobě i dceři nové cestovní pasy. Matka nahlásila, že jí scházel rodný list otce i dcery. V pondělí 17. 5. otec nenastoupil do zaměstnání, ve kterém ovšem pracovní poměr nerozvázal, jeho telefonní číslo bylo nedostupné. Matka usoudila, že by mohl otec s dcerou odcestovat do Velké Británie, kde tou dobou pobývala jeho matka. Matka uvedla, že motivací pro únos dítěte byl nejspíše rozchod a rozhodování o svěřeni dítěte do péče, v době únosu ještě nebylo o tomto rozhodnuto.

Úřad ihned po odchodu matky zaslal matce e-mail, ve kterém se nacházela žádost o navrácení dítěte, tu měla matka vyplnit v anglickém jazyce a dále měla podepsat plnou

moc, aby ji Úřad mohl v této věci zastupovat. Dále Úřad žádal fotografie dítěte a otce, úředně ověřený překlad rodného listu dítěte a rozhodnutí ve věci vydané do angličtiny. Matce byla nabídnuta možnost bezplatného překladu, který by zajistil okresní soud v místě jejího bydliště. Matce byl následně sdělen další postup.

Matka si dne 19. 5. zažádala na sociálním úřadu o předběžné svěření dcery do její péče. Den poté bylo matce prostřednictvím Úřadu sděleno, že žádost o navrácení dítěte byla odeslána anglickému ústřednímu orgánu. Ten byl také informován o probíhajícím soudním řízení o určení výchovy a výživy a o tom, že matka podala návrh na vydání předběžného opatření. V Anglii byla matce přidělena právní zástupkyně. Koncem měsíce května matka obdržela usnesení soudu o vydání předběžného opatření svěření dcery do její péče. Soud své rozhodnutí zdůvodnil tak, že došlo k protiprávnímu přemístění dítěte bez matčina souhlasu a bez vůle dítěte. Nezletilá měla k matce pevné citové pouto. Podle vyjádření soudu přemístěním dítěte matka pozbyla práva o dcerku pečovat a práva stýkat se s ní.

Dne 15. 6. poslala matka na Úřad e-mailovou zprávu, ve které stálo, že se s ní spojil otec. Volal ze skrytého čísla. Sdělil matce, že dcera byla v pořádku, chodila do školky, načež z rozhovoru vyplynulo, že byli v místě s jiným časovým pásmem. Dále otec sdělil, že chodil do práce a žil v rodinném domě. Na dotaz matky, zda by ještě někdy mohla vidět dceru otec odpověděl, že by to záleželo na jejím chování. S dcerou matka nemluvila. Otec si myslel, že se nedopustil protiprávního jednání, věděl pouze, že byl hledaný policií.

Dne 21. 6. informovala britská advokátka otce i Úřad, že byli otec, prababička i dcera vypátráni a byly jim odebrány pasy. Otec byl předvolán k soudu na 24. 6. Právní zástupce otce a babičky však požádal o odročení jednání, kterému soud vyhověl. Jednání tak bylo nařízeno na 1. 7.

Dne 29. 6. sdělila matka prostřednictvím e-mailové zprávy Úřadu, že ji opět telefonicky kontaktoval otec. Chtěl, aby matka přistoupila na dohodu. Otec matce navrhl, že pokud by matka stáhla obvinění na něj podaná, přivezl by dceru do 14 dnů zpět a dohodl by se s matkou na výši alimentů a úpravě styku. Pokud by mu podle jeho slov matka v tomto nevyhověla, byl by se o dceru soudil. Matka ho požádala o čas na rozmyšlenou. Následně se poradila se svojí právní zástupkyní, která matce sdělila, že by se měl otec odkazovat raději pouze na ni.

Dne 1. 7. proběhl v Británii soud. Právní zástupkyně matky poslala matce e-mail se sdělením, že bylo u soudního jednání dosaženo dohody. Uvedla, že by se měl otec společně s dcerou dne 7. 7. vrátit do České republiky. O dva týdny později přišel matce e-mail z Úřadu, který obsahoval žádost o písemné potvrzení toho, že byla dcera vrácena do České republiky a byla v matčině péči. Matka reagovala rychlou odpovědí, že ji dcera byla předána na letišti dle dohody a nyní byla již opravdu v České republice v její péči. Případ byl oficiálně Úřadem ukončen dne 19. 7.

4.8 Kazuistika č. V

Rodiče: matka ve věku 37 let, otec – věk neuveden. Děti: dcera ve věku 9 let, dcera ve věku 7 let.

Stručný přehled případu:

Kazuistika č. V řeší případ, kdy matka odešla od otce, našla si přítele i zaměstnání ve Švédsku a po rozvodu si do Švédska odvezla i společné dvě děti, které jí byly soudem svěřeny do péče. S rozhodnutím soudu otec souhlasil, ale pouze na omezenou dobu - jednoho roku, kdy matka měla pobývat ve Švédsku v rámci pracovní stáže. Písemná dohoda o délce pobytu dětí ve Švédsku však nebyla sepsána. Matka otce neustále ujišťovala o návratu do České republiky, postupem času mu však matka sdělila, že ve Švédsku zůstane i s dětmi natrvalo. Otec se obrátil na Úřad s žádostí o pomoc. Jelikož děti pobývaly ve Švédsku již několik měsíců, byl otec Úřadem upozorněn na skutečnost, že brzy uplyne roční lhůta pro navrácení dětí, která je dána Haagskou úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů. Vzhledem k tomu, že matka s otcem společně nenašli žádné řešení této situace, podal si otec návrh na předběžné opatření k soudu. Ten byl však soudem zamítnut s odůvodněním, že soud není oprávněn matce uložit zákaz vycestovat mimo Českou republiku s nezletilými dětmi a to z důvodu, že děti byly matce pravomocně svěřeny a ona měla právo cestovat s dětmi kamkoliv i bez rozhodnutí soudu. Otec se společně s matkou zúčastnil mediace, bohužel se nepodařilo nalézt žádné reálné řešení této situace. Matka se chtěla opětovně sejít za několik měsíců, otec však odmítl čekat, proto si prostřednictvím Úřadu odeslal žádost o navrácení dětí švédskému ústřednímu orgánu. Tento komplikovaný případ probíhal od roku 2011 do roku 2012. Stockholmský okresní soud prohlásil, že v době, kdy mělo dojít k nelegálnímu zadržení dětí, měly tyto děti již ve Švédsku trvalý pobyt, proto se podle soudu nejednalo o nelegální

zadržení. Proti tomuto rozhodnutí si otec podal odvolání. Švédský odvolací soud rozhodl o návratu dětí do České republiky. Proti rozhodnutí odvolacího soudu si podala odvolání matka, a to nejprve k vrchnímu soudu a později k nejvyššímu švédskému soudu, který pozastavil vykonání rozsudku. Matka si během té doby podala návrh na předběžné opatření k českému okresnímu soudu. Ten vydal rozhodnutí, že děti mají bydliště tam, kde jejich matka, tedy ve Švédsku. Nejvyšší soud ve Švédsku vydal prohlášení o zrušení soudního rozhodnutí vrchního soudu z 16. 2. toho roku, o návratu dětí zpět do České republiky. Nejvyšší švédský soud uvedl ve svém rozhodnutí, že odvolací soud v únoru rozhodl správně, pokud se jednalo o obvyklé bydliště dětí v České republice, současně však švédský soud byl povinen respektovat rozhodnutí českého soudu, o možnosti setrvání dětí ve Švédsku. Proti tomuto rozhodnutí již nešlo podat odvolání. Otec si zažádal o změnu výchovy dětí, to však bylo zamítnuto. Děti zůstaly v péči matky ve Švédsku.

Podrobný popis průběhu případu:

2011:

Dne 30. 5. sdělil otec Úřadu prostřednictvím e-mailové zprávy, že byly jeho dvě děti přemístěny proti jeho vůli do Švédska, kde na konci roku 2008 začala jeho manželka pracovat pro finsko-švédskou firmu, na základě této skutečnosti cestovala na služební cesty do Švédska. Během matčiných cest se on staral o děti i o domácnost. Matka v té době navázala intimní vztah s kolegou, což mělo vliv na vztah mezi nimi, otec ale v této době o nevěře nevěděl. V říjnu 2009 se od něho matka odstěhovala, on věřil, že k rozvodu přesto nedojde. S matkou se domluvili na styku otce s dětmi a to na každý druhý víkend a dva pracovní dny. V únoru 2010 podala manželka návrh na rozvod. Otec požadoval děti do střídavé péče, tuto žádost však matka dětí odmítala, otec jí ustoupil. Matka otce zanedlouho informovala o nabídce roční pracovní stáže ve Švédsku, kam chtěla odcestovat i s dětmi, firma jí měla zaříditi kvalitní bydlení a děti by rok navštěvovaly školu s anglickou výukou. Matka nastoupila do pracovního poměru ve Švédsku dne 1. května 2010. Do srpna se o děti staral otec spolu s tchánem a tchýní. Matka otci přislíbila, že jednou měsíčně bude létat s dětmi do České republiky. Dne 12. 8. 2010 proběhl rozvod, děti byly svěřeny do matčiny péče. Ihned po soudním jednání matka s dětmi odcestovala zpět do Švédska. Otec jel děti navštívit, kde zjistil, že matka s dětmi žije se švédským kolegou. Děti žádaly otce o návrat do České republiky. Mezi matkou a přítelem byly časté hádky, proto matka prohlásila, že by měla hledat práci zpět v České republice. Z těchto důvodů otec

neinicioval soudní proces, myslel si, že se matka s dětmi vrátí. V únoru 2011 matka otce informovala, že se s dcerami vrátí do České republiky. V březnu matka oznámila, že z důvodu nedostatku finančních prostředků nebude s dětmi létat každý měsíc do České republiky a na základě této skutečnosti požadovala po otci, aby letenky financoval on. Počátkem května matka otci sdělila své rozhodnutí zůstat ve Švédsku natrvalo i s dětmi. Otec se ji snažil přesvědčit, zda by ještě své rozhodnutí nezměnila. Vypověděl, že by se nesmířil se skutečností trvalého pobytu matky i dětí ve Švédsku, chtěl se s dětmi pravidelně vídat a podílet se na jejich výchově. Dále uvedl, že matka porušila dohodu o styku otce s dětmi, kdy otci mělo být umožněno stýkat se s dcerami každý druhý víkend, každé pondělí a úterý a dále dohodu, podle které měly děti létat 1x měsíčně do České republiky. Také matka nedodržela dohodu mezi ní a otcem dětí o ročním pobytu ve Švédsku. Tyto dohody proběhly mezi rodiči pouze ústně, proto otec neměl žádný písemný doklad.

Úřad ještě týž den otce e-mailem požádal o doplnění některých informací, na základě kterých mělo být posouzeno, zda by bylo možné podat návrh na návrat nezletilých dětí. V kladném případě by Úřad otci zaslal pokyny pro vypracování dokumentů nutných pro řízení. Úřad zároveň otce informoval o skutečnosti, že veškeré dokumenty by byly následně zaslány ústřednímu orgánu ve Švédsku, který by nejprve vyzval matku k dobrovolnému návratu, pokud by k tomuto nedošlo, rozhodl by o navrácení dětí soud. Otec byl zároveň upozorněn na možnost, že by švédský orgán mohl posoudit, že by se v daném případě nejednalo o únos dětí a návrh by zamítl.

Dne 3. 6. doporučil Úřad otci připravovat si doklady pro zahájení návratového řízení, protože Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (Haag, 25. 10. 1980, sdělení č. 34/1998 SB.) zmiňuje lhůtu kratší jednoho roku pro nařízení návratu. Úřad dále sdělil otci, že neměl jistotu, zda by v tomto případě nahlížely soudy na dobu, od které děti žily ve Švédsku nebo na dobu, od které matka sdělila, že tam zůstanou natrvalo. Úřad nabídl otci možnost mediace, zároveň ho informoval, že v českém rodinném právu nebylo výslovně upraveno, zda by rodič, který měl děti soudním rozhodnutím svěřeny do výchovy, byl oprávněn tyto děti přemístit do zahraničí. S ohledem na absenci výslovné úpravy v českém právu by bylo poměrně obtížné vysvětlit zahraničním orgánům skutečnost, že rodič, který měl dítě svěřené do výchovy, nebyl oprávněn svým vlastním rozhodnutím měnit bydliště dítěte do jiného státu. Úřad přislíbil otci, že se pokusí o vše, co bylo v jeho kompetenci a dále ho upozornil, že není jistotou, zda by v případném soudním sporu o

navrácení dětí dosáhl na bezplatnou právní pomoc ve Švédsku. Ze strany Úřadu byla otci poskytnuta také informace, že k žádosti o navrácení dětí je nutné doložit také rodný list dětí s ověřeným překladem do švédštiny, plnou moc, rozsudek okresního soudu, fotografie dětí a matky a další listiny prokazující výkon práva péče o děti a jejich obvyklý pobyt v České republice, například potvrzení ze školky, od dětského lékaře a podobně.

Dne 6. 6. sdělil otec Úřadu prostřednictvím e-mailu, že byla matka s dětmi v České republice na chatě u matčiny rodičů. Když je jel otec navštívit, bylo mu matkou oznámeno, že děti byly svěřeny do její péče a proto měla právo rozhodovat o styku dětí s ním. Podle otcových slov byly děti rády, že se s ním viděly. Otec průběžně zasílal na Úřad informace ze školky, z logopedické poradny, aby dokázal, že je dobrý otec. Po odjezdu matky s dětmi zpět do Švédska se snažil s matkou navázat kontakt, aby dohodli při další návštěvě České republiky mediaci. Následně otec zjistil, že matka v České republice byla, ale tato jej nekontaktovala. Rodiče spolu komunikovali přes e-mail, nedošlo však k žádné dohodě.

Dne 18. 7. zaslal Úřad e-mail matce, kde zdůraznil, že Úřad hájí rodičovská práva obou rodičů rovným dílem. Upozornil matku na právo obou rodičů podílet se na výchově svých dětí. Dále jí informoval o skutečnosti, že otec zažádal o navrácení nezletilých do místa jejich obvyklého bydliště a že z hlediska Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí by mohlo být její chování vyhodnoceno jako protiprávní přemístění nebo zadržení mimo stát obvyklého bydliště. Cílem Úřadu bylo dosáhnout smírného řešení věci mezi rodiči. Matce byla prostřednictvím Úřadu nabídnuta možnost mediace, která by byla poskytnuta bezplatně za účasti právníků a psychologů. Byla vyzvána k sdělení názoru na mediaci, případně k sdělení termínu, ve kterém by se mediace mohla zúčastnit.

Otec dále nebyl ochoten čekat, v červenci proto jeho advokátka zaslala návrh na předběžné opatření k okresnímu soudu, tento návrh zamítnul s odůvodněním, že nelze matce uložit zákaz vycestovat mimo Českou republiku s nezletilými dětmi, které jí byly pravomocně svěřeny do péče. Otec si proti rozsudku okresního soudu podal odvolání ke krajskému soudu.

Dne 16. 8. se v Brně na Úřadu konala mediace za přítomnosti obou rodičů, mediátora a psychologa. Během ní otec upozornil matku, že pokud nedojde k dohodě o navrácení dětí

ze Švédska, bude tuto situaci řešit podáním žaloby u švédského soudu. Matka sdělila, že se vrátí do České republiky, podmínkou však je vhodná pracovní nabídka. Dodala, že ke změnám by nedošlo obratem, ale jednalo by se o dlouhodobější proces z důvodu pečlivého uvážení a příprav. Děti by podle všeho chtěly být i s otcem, i matkou. Matka navrhla otci další setkání na přelomu října a listopadu. Otec však odmítl čekat do listopadu, učinil tak podání návrhu ke švédskému soudu.

Dne 25. 8. švédský ústřední orgán sdělil přijetí návrhu na návrat dětí do České republiky. Uskutečnil se telefonát s matkou nezletilých, která sdělila, že není ochotna se s dětmi dobrovolně vrátit. Otec si tak musel najít advokáta. Úřadem byl informován o možnosti zastoupení švédským advokátem, kterého by doporučila švédská strana, musel by však zaslat vyčíslení svých měsíčních příjmů a výdajů, vše v anglickém jazyce. Následně byla otci udělena advokátka, která ho informovala o nutnosti odcestovat do Švédska k podání svědecké výpovědi, popřípadě i s jeho svědky. Dále otci sdělila, že zda soudní spor prohraje, je povinen uhradit náklady na advokáta matky. Spoluúčast by v případě švédské právní pomoci měl otec zdarma. Tento byl upozorněn na rizika možného prohlášení soudu, že se děti po roce již ve Švédsku zabydlely a návrat by pro ně tak nebyl vhodným řešením dané situace.

Dne 16. 11. vydal Stockholmský Okresní soud konečné rozhodnutí, ve kterém uvedl, že se nepodařilo prokázat existenci dohody mezi matkou a otcem o pouze ročním pobytu matky a dětí ve Švédsku. Tato tvrdila, že od počátku odcestovala do Švédska natrvalo, a otce o této skutečnosti informovala. Soud v rozsudku prohlásil, že v době, kdy mělo dojít k nelegálnímu zadržení, děti měly již ve Švédsku trvalý pobyt, který byl hlavním důvodem proč se nejednalo o nelegální zadržení. Otec se prostřednictvím své advokátky proti tomuto rozhodnutí odvolal. Jednání ve Švédsku před odvolacím soudem bylo nařízeno na 2. 2. 2012. V průběhu toho obdržel otec od soudu zamítnutí odvolání na předběžné opatření. Soud opětovně uvedl, že matka měla děti svěřeny do péče, proto byla oprávněna s dětmi vycestovat bez souhlasu otce. Otec mohl v této situaci již pouze zažádat o změnu výchovy dětí. Tvrdil, že tímto postupem mu soud upřel jako otci právo na děti a právo dětí na otce, které vyplývá z českého právního systému, proto chtěl podat stížnost na ústavní soud.

2012:

Otec se připravoval na již zmiňovaný odvolací soud ve Švédsku. Žádal Úřad, aby sdělil švédskému orgánu, že sice podal žádost o navrácení až 24. 8. 2011, ale roční lhůta tímto překročena nebyla, protože tuto situaci otec řešil s Úřadem již od května 2011. Úřad obratem kontaktovat otce s tím, že danou informaci švédskému orgánu předá. Dne 2. 2. švédský odvolací soud ve svém rozhodnutí vyzval otce, aby si děti vyzvedl do 2. 3 tohoto roku. Proti tomuto rozhodnutí se matka odvolala. Dne 16. 2. proběhlo soudní jednání u Vrchního soudu ve Švédsku, který potvrdil rozhodnutí odvolacího soudu o návratu dětí do České republiky. Dne 1. 3. byl otec informován právní zástupkyní, že Švédský Nejvyšší soud pozastavil vykonání rozsudku Vrchního švédského soudu. Výkon rozhodnutí byl pozastaven z důvodu matčina odvolání, které na tento soud podala. Bylo nutné vyčkat, zda se bude i nadále tento případ znovu posuzovat.

Dne 8. 3. otec sdělil Úřadu, že po vynesení rozsudku odvolacího soudu ve Švédsku matka podala návrh na předběžné opatření u okresního soudu v České republice. Otec byl ze strany své advokátky informován o skutečnosti, že soud vydal dne 5. 3. rozhodnutí, na základě kterého děti mají bydliště tam, kde ho má matka, to je v současné době ve Švédsku. Proto byla matka oprávněna se s nezletilými zdržovat v místě nynějšího pobytu. Otec se bránil tím, že usnesení okresního soudu z 5. 3. bylo v rozporu se stále platným rozsudkem z 16. 2. Výkon tohoto rozsudku však Nejvyšší soud ve Švédsku zatím pozastavil a to až do doby, dokud by nebylo rozhodnuto jinak, zda by došlo k projednání odvolání zadržovatelky dětí.

Dne 1. 5. otec Úřadu telefonicky sdělil, že dne 27. 4. rozhodl Nejvyšší soud ve Švédsku o zrušení soudního rozhodnutí vrchního soudu z 16. 2. toho roku, na základě kterého se dcery mají přestěhovat zpět do České republiky. Nejvyšší švédský soud potvrdil rozhodnutí vrchního švédského soudu, že obvyklé bydliště dětí bylo v České republice, současně však švédský soud musel respektovat rozhodnutí českého soudu, který rozhodl o možnosti ponechat děti v nynějším bydlišti ve Švédsku. Proti tomuto rozsudku se již nešlo odvolat. V červnu mělo být rozhodnuto v meritu věci u okresního soudu. Švédský soud rozhodl, že náklady na soudní jednání si každá ze stran nese sama. Otec dostal právní pomoc, hradil 30%.

Případ pokračoval dál, v červnu se rozhodovalo o změně péče o děti, kdy otec zvažoval podat žalobu proti České republice k soudu ve Štrasburku. Domníval se, že jediný důvod pro nenavrácení dětí byl nesprávný a nekvalifikovaný rozsudek o předběžném opatření ze dne 5. 3. Dne 1. 11. poslal otec na Úřad e-mailovou zprávu obsahující informace o jednání okresního soudu dne 31. 10. o určení bydliště a změně výchovy dětí. Ze zprávy vyplynulo, že soud ponechal děti v péči matky.

4.9 Komplexní analýza výzkumných dat z kazuistik

Jak již bylo zmíněno, informace získané na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí byly přepsány do závěrečných kazuistik.

Skutil (2011, s. 218) uvádí, že bez ohledu na metodu, kterou jsme textový materiál získali je jádrem analytické práce vždy kódování. Proto jsme si tento postup také zvolili. Začali jsme označovat jednotlivé datové segmenty kódem, který se vztahoval k výzkumnému cíli. Následně jsme jednotlivé koncepty kategorizovali a poté jsme provedli závěrečnou analýzu výzkumných dat.

Únosce dítěte

K1: *Kazuistika č. I popisuje případ, kdy matka s dcerou odcestovala do Irska. Otec s tím souhlasil, ale pouze na omezenou dobu.*

K2: *Kazuistika č. II se zabývá případem, kdy matka odjela s dcerou do Velké Británie. Matka měla finanční potíže, často se s dcerou stěhovaly, to bylo hlavním důvodem toho, proč si matka začala hledat práci v zahraničí.*

K3: *Kazuistika č. III řeší případ, kdy v květnu roku 2010 přijela matka za dcerami do České republiky. Dcery si odvezla do Velké Británie, kde v té době ještě před rozvodem žila, bez vědomí otce.*

K4: *Kazuistika č. IV popisuje případ, kdy po rozchodu otce a matky došlo ze strany otce k protiprávnímu přemístění dítěte. Otec odjel s dcerou do Velké Británie, kde v tu dobu pobývala jeho matka.*

K5: *Kazuistika č. V řeší případ, kdy matka odešla od otce, našla si přítele i zaměstnání ve Švédsku a po rozvodu si do Švédska odvezla i společné dvě děti, které jí byly soudem svěřeny do péče. S tímto otec souhlasil, pouze však na omezenou dobu - jednoho roku, kdy*

tam matka měla pobývat v rámci pracovní stáže. Počátkem května matka otci sdělila, že s dětmi zůstane ve Švédsku natrvalo.

Komentář:

Ve všech případech se jednalo o rodiče české národnosti. V případech K1, K2, K3 a K5 byla únoscem dítěte či dětí matka. U případu K4 byl únoscem otec.

Stav soudních řízení v době únosu

K1: *Otec Úřadu sdělil, že v době únosu probíhalo řízení o změně úpravy výchovy a výživy nezletilé, kdy matka požadovala, aby byla dcera svěřena do její péče, otec s tímto návrhem však nesouhlasil.*

K2: *Manželství matky a otce bylo v době únosu již rozvedeno. Soud akceptoval dohodu rodičů, na základě které byla dcera svěřena do péče matky. Otec se s dcerou pravidelně stýkal.*

K3: *Otec podal po návratu do České republiky žádost o rozvod manželství, to však v době únosu ještě nebylo rozvedeno. Soud o výchovu a výživu dětí zatím také neproběhl.*

K4: *Matka uvedla, že důvod k únosu dítěte byl rozchod a rozhodování o svěřeni dítěte do péče, což v době únosu nebylo vyřešeno.*

K5: *Dne 12. 8. 2010 proběhl rozvod, děti byly svěřeny do matčiny péče. Následující den matka s dětmi odjela zpět do Švédska. Počátkem května roku 2011 matka otci sdělila, že s dětmi zůstane ve Švédsku natrvalo.*

Komentář:

U případů K1, K3 a K4 v době únosu dítěte probíhalo soudní řízení o výchově a výživě dětí. V případě K1 a K4 šlo o úmyslný únos dítěte z důvodu velkého psychického vypětí v době soudního řízení. U K3 matka pobývala ve Velké Británii, chyběly jí děti, které byly v České republice u otce, proto se rozhodla odvézt je s sebou. V té době byl teprve podán návrh na rozvod a návrh výchovu a výživu dětí. Vzhledem k tomu, že o této skutečnosti nebylo rozhodnuto, byly podle práva děti protiprávně přemístěny, bez souhlasu otce. U K2 a K5 došlo k únosu v době, kdy bylo již manželství rozvedeno. V těchto případech nešlo o záměr zabránit otci styk s dítětem. Matky chtěly v zahraničí zůstat, měly děti svěřeny do své péče, z čehož vyplynulo, že děti zůstanou s nimi v místě jejich nového bydliště.

Reakce Úřadu

K1: *Reakce Úřadu na otcovu žádost byla okamžitá. Obratem zaslal otci prostřednictvím e-mailu zprávu obsahující žádost o navrácení dítěte a plnou moc. Tyto dva dokumenty bylo nutné vyplnit v co nejbližší době. Dále prostřednictvím Úřadu bylo otci sděleno, aby v co nejkratší době doložil rodný list nezletilé, rozhodnutí soudu, které bylo ve věci vydané do angličtiny a také fotografie dítěte i matky. S otcem byl prokonzultován další postup.*

K2: *Úřad reagoval na otcovu žádost již druhý den. Otcovi byl doručen email obsahující žádost o navrácení i plnou moc. Oba tyto dokumenty měly být vyplněny a odeslány obratem. Úřad po otci požadoval také doručení úředně ověřeného překladu rodného listu dítěte, rozhodnutí ve věci vydané do angličtiny a fotografie dítěte i matky. Otcovi byl následně vysvětlen další postup.*

K3: *Otec požádal Úřad o pomoc. Obratem byl otci doručen e-mail obsahující žádost o navrácení, kterou měl vyplnit v anglickém jazyce a doložit plnou moc Úřadu, který by otce zastupoval ve všech řízeních. Současně byl otec požádán o doručení fotografie dětí a matky s úředně ověřenými překlady rodných listů dětí. Otec byl poučen o dalším postupu.*

K4: *Úřad ihned po odchodu matky jí zaslal prostřednictvím e-mailu žádost o navrácení dítěte, kterou měla vyplnit v anglickém jazyce a dále podepsat plnou moc, aby ji Úřad mohl v této věci zastupovat. Dále měla matka na základě požadavku Úřadu předložit fotografie dítěte a otce, úředně ověřený překlad rodného listu dítěte a rozhodnutí ve věci vydané do angličtiny. Současně jí byl sdělen další postup.*

K5: *Úřad obratem otci e-mailem sdělil požadavek na doplnění některých informací. Teprve poté mělo být posouzeno, zda by bylo možné podat návrh na návrat nezletilých. V kladném případě by Úřad otci zaslal pokyny pro vypracování dokumentů potřebných pro řízení. Otec byl Úřadem informován, že veškeré dokumenty by byly předány ústřednímu orgánu ve Švédsku, který by nejprve vyzval matku k dobrovolnému návratu, pokud by k tomuto nedošlo, rozhodl by o navrácení dětí soud. Úřad dále upozornil otce, že by existovala možnost posouzení švédským orgánem, zda se v případě jednalo či nejednalo o únos dětí a návrh by zamítl. Otec obdržel informaci, že v českém rodinném právu nebylo výslovně upraveno, zda by rodič, který měl děti soudním rozhodnutím svěřeny do výchovy, byl oprávněn tyto děti přemístit do zahraničí. S ohledem na absenci výslovné úpravy v českém právu bylo poměrně obtížné vysvětlit zahraničním orgánům, že by rodič, který*

měl dítě svěřené do výchovy, nebyl oprávněn svým vlastním rozhodnutím měnit bydliště dítěte do jiného státu. Úřad však otci sdělil, že by se pokusil o vše, co by bylo v jeho kompetenci.

Komentář:

U případů K1, K2, K3 a K4 byla reakce Úřadu okamžitá. Prakticky se v ničem nelišila. Vždy byl žadateli o návrat dítěte sdělen další postup. U K5 si Úřad nebyl jistý, jestli se v tomto případě jedná o únos, proto požádal otce o doplnění potřebných informací. Současně ho, ale informoval o případném následném postupu. Upozornil otce, že v českém rodinném právu není výslovně upraveno, zda rodič, který má děti svěřeny soudem do výchovy, má právo na jejich přemístění do zahraničí. Úřad neměl jistotu, zda by byl schopný vysvětlit švédským soudním orgánům, že by rodič, který měl dítě svěřené do výchovy, nebyl oprávněn toto dítě přemístit do jiného státu

Snaha o dohodu

K1: *Otec Úřad informoval, že byl matkou telefonicky zkontaktován s úmyslem pokusit se nějakým způsobem dohodnout, přesto mu vyhrožovala, pokud k dohodě nedojde, tak dceru už nikdy neuvidí. Dohodnout se jim však nepodařilo.*

K2: *Úřad otci sdělil, zda se s matkou dohodnou mimosoudní cestou, je možnost tuto dohodu soudu zaslat ještě před začátkem řízení. Následně otec předložil dohodu, která obsahovala návrh, aby matka svěřila dceru otci po dobu své nepřítomnosti do jeho péče a výchovy. Tím by se matka zřekla výživného na dceru a výživné v hodnotě nejméně 3000 Kč by zaslala k rukám otce. Soudním rozhodnutím by však dcera stále patřila do péče matky. Po návratu by výživu a výchovu řešili matka s otcem dohodou. Právní zástupce matky informoval o jejím souhlasu s návratem dcery do České republiky, ale pouze za určitých podmínek, na které otec přistoupil.*

K3: *U tohoto případu nikdo z rodičů snahu o dohodu neinicioval.*

K4: *Matka Úřadu sdělila, že ji telefonicky kontaktoval otec, který požadoval, aby matka přistoupila na dohodu. Navrhl jí, zda by matka stáhla obvinění na něho podaná, přivezl by dceru do 14 dnů zpět a dohodli by se na výši alimentů a úpravě styku. Uvedl, že pokud se vzájemně nedohodnou, bude se o dceru soudit. Matka ho požádala o čas na rozmyšlenou. Při soudním řízení ve Velké Británii bylo dosaženo dohody.*

K5: *Otec měl zájem dohodnout se s matkou prostřednictvím mediace. Matce byla tato možnost Úřadem nabídnuta. Oba rodiče ji využili. Mediace se konala na Úřadě za přítomnosti obou rodičů, mediátora a psychologa, avšak dohody nebylo dosaženo.*

Komentář:

Úřad ve všech případech apeloval na rodiče, aby se pokusili dohodnout. U případů K1 a K4 byla snaha o dohodu přicházející ze strany únosce. U K1 k dohodě nedošlo, u K4 ano. U K2 byla snaha o dohodu ze strany poškozeného rodiče, v tomto případě otce. Matka na dohodu přistoupila za podmínek, se kterými otec souhlasil. U K3 se ani jeden z rodičů o dohodu nepokoušel. U K5 byla snaha o dohodu ze strany obou rodičů, kteří se zúčastnili mediace. K dohodě ale přesto nedošlo.

Stanovisko Úřadu dle právních předpisů

K1: *Úřad zaslal do Irska své stanovisko, dle názoru Úřadu se jednalo ze strany matky o protiprávní přemístění dítěte, a to zejména z důvodu uvedeného v § 49 zákona o rodině, který říká, že pokud se rodiče nedohodnou o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti, rozhodne o nich soud. V tomto konkrétním případě nebyla mezi rodiči shoda o tom, kde bude dítě žít, zda v Irsku či v České republice.*

K2: *U tohoto případu nebylo stanovisko Úřadu ze spisu konkrétně zapsáno. Z procesu ale vyplynulo, že se jednalo o protiprávní přemístění dítěte ze strany matky.*

K3: *Po tom, co byla na Úřad doručena zpráva od přemístěných dětí, obsahující žádost dětí zůstat s matkou ve Velké Británii, protože se bály otce, bylo otci sděleno, že podle Haagské úmluvy, čl. 13 by nebyl soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže by bylo vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické či duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace. Dále tento orgán mohl odmítnout nařídít návrat dítěte, pokud by s tím dítě nesouhlasilo a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž by bylo vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.*

K4: *U tohoto případu nebylo stanovisko Úřadu ze spisu konkrétně zapsáno. Z procesu ale vyplynulo, že se jednalo o protiprávní přemístění dítěte ze strany otce.*

K5: *Úřad po rozhovoru se švédskou advokátkou matky upozornil otce na možnost soudu prohlásit, že se děti po roce mohly již ve Švédsku zabydlet a návrat by tak pro ně nebyl vhodný.*

Komentář:

U K1 byl Úřad přesvědčen o tom, že se ze strany matky jednalo o protiprávní přemístění dítěte. Úřad se při tomto výroku odvolával na ustanovení § 49 zákona o rodině. U K2 a K4 nebylo stanovisko ve spise konkrétně zapsáno. Z procesu vyplynulo, že se jednalo o protiprávní přemístění dítěte, u K2 ze strany matky, u K4 ze strany otce. U K3 Úřad postupoval dle Haagské úmluvy, konkrétně čl. 13. U K5 opět Úřad postupoval dle Haagské úmluvy, z které vyplývá, že by dítěti, které přivykne životu v novém prostředí, mohla vzniknout po návratu újma.

Další kroky rodiče pro návrat dítěte do České republiky

K1: *Ihned po rozhodnutí soudu o navrácení nezletilé do místa obvyklého bydliště, podal otec návrh na předběžné opatření, aby byla dcera svěřena do jeho péče. I přesto, že se matka k soudu dostavila a vyjádřila se, že se svěřením do otcovy výchovy nesouhlasí, soud dceru do otcovy péče svěřil.*

K2: *Otec si v době, kdy se pokoušel s matkou dohodnout, zažádal o změnu výchovy a výživy nezletilé dcery. Otec na této změně trval, dcera se však chtěla vrátit s matkou do Velké Británie. Návrh na změnu výchovy a výživy byl zamítnut.*

K3: *Otec potom, co matka již podruhé opustila společně s dcerami Českou republiku, podal návrh na předběžné opatření ve věci výchovy a výživy nezletilých dětí. Návrh byl zamítnut, proti tomuto se otec odvolal. Okresní soud rozhodl, aby děti byly navráceny zpět do České republiky, proti tomuto rozhodnutí podala odvolání matka. Krajský soud, jako soud odvolací změnil rozsudek okresního soudu.*

K4: *Matka si po odeslání žádosti o navrácení dítěte na Úřad podala žádost na soud o předběžné opatření, kterým by ji byla dcera svěřena do péče. Soud vydal ještě v témže měsíci předběžné opatření, které zdůvodnil tak, že došlo k protiprávnímu přemístění dítěte bez matčina souhlasu a bez vůle dítěte. Podle vyjádření soudu přemístěním dítěte matka pozbyla práva o dceru pečovat a práva stýkat se s ní.*

K5: *Otec po několika nevydařených pokusech o dohodu s matkou poslal návrh na předběžné opatření, ještě téhož měsíce byl ale tento návrh zamítnut s odůvodněním, že soud nemohl matce uložit zákaz vycestovat mimo Českou republiku s nezletilými dětmi, protože děti byly matce pravomocně svěřeny do péče a měla tudíž právo cestovat s dětmi kamkoliv*

i bez rozhodnutí soudu. Otec si proti tomuto rozhodnutí podal odvolání, které bylo zamítnuto. Švédský soud rozhodl o návratu dětí zpět do České republiky, načež reagovala matka podáním odvolání. Po vynesení předchozího rozsudku matka podala návrh na předběžné opatření. Soud ve svém rozhodnutí uvedl, že děti mají bydliště totožné s matkou, proto byla matka oprávněna se s nezletilými zdržovat v místě nynějšího pobytu.

Komentář:

U případu K1 si otec přemístěného dítěte zažádal o předběžné opatření, dítě mu bylo svěřeno do péče. U K4 si o předběžné opatření zažádala matka uneseného dítěte, i jí bylo dítě svěřeno do péče. Tato opatření byla udělena na základě právní ochrany dětí, které byly neoprávněně přemístěny rodičem, který děti neměl soudem svěřeny do své péče. U K2 byla otcova žádost na změnu výchovy a výživy zamítnuta. U případu K5 byl otcův návrh na předběžné opatření také zamítnut. Tato opatření byla zamítnuta z důvodu toho, že matky měly děti svěřeny do své péče, děti byly zvyklé na život s matkou v jejím prostředí. Odebrání dítěte od matky, se kterou děti chtěly zůstat by pro ně bylo traumatizující. U případu K3 byl otcův návrh na předběžné opatření zamítnut z důvodu žádosti dětí zůstat s matkou, otce se bály. Proto soud rozhodl toto opatření zamítnout.

Spolupráce Úřadu a dalších institucí

K1: *U tohoto případu spolupracoval Úřad s odborem sociálně-právní ochrany dětí, který se účastnil soudu o předběžném opatření svěřeni nezletilé do otcovy péče.*

K2: *V tomto případě Úřad spolupracoval s odborem sociálně-právní ochrany dětí, který zajistil komunikaci otce s matkou dítěte.*

K3: *Zde Úřad zažádal pedagogicko-psychologickou poradnu o vyšetření obou nezletilých dcer a následné zaslání zprávy.*

K4: *V tomto případě nevyplývala z informací uvedených ve spise žádná konkrétní spolupráce Úřadu s jinou institucí.*

K5: *Úřad prostřednictvím otce spolupracoval se školkou nezletilých dětí a také s logopedickou poradnou, které mu poskytly požadované informace pro Úřad, jak bylo o děti v době, kdy byly v jeho péči postaráno.*

Komentář:

U případů K1 a K2 proběhla spolupráce mezi Úřadem a odborem sociálně-právní ochrany dětí. V případě K3 spolupracoval Úřad s pedagogicko-psychologickou poradnou. U K5 byla patrna nepřímá spolupráce Úřadu se školkou nezletilých dětí a dále s logopedickou poradnou. U případu K4 nevyplývala z informací uvedených ve spise konkrétní spolupráce Úřadu s jinými institucemi.

Spolupráce Úřadu a dalších organizací

K1: *V tomto případě nebyla dle informací ze spisu spolupráce Úřadu s jinou organizací prokázána.*

K2: *V tomto případě nebyla dle informací ze spisu spolupráce Úřadu s jinou organizací prokázána.*

K3: *Úřad přijal zprávu z Fondu ohrožených dětí, která obsahovala podrobný popis uskutečněného předání dcer otci, kterému byla pracovnice Fondu přítomna. Byl zde vylíčen incident, který se odehrál při předávání dětí otci.*

K4: *V tomto případě nebyla dle informací ze spisu spolupráce Úřadu s jinou organizací prokázána.*

K5: *V tomto případě nebyla dle informací ze spisu spolupráce Úřadu s jinou organizací prokázána.*

Komentář:

Spolupráce Úřadu a dalších organizací byla zaznamenána u případu K3. V tomto případě spolupracoval Úřad s Fondem ohrožených dětí. U případů K1, K2, K4 a K5 nebyla dle informací ze spisu spolupráce prokázána.

Konečné rozhodnutí soudu

K1: *Otci – žadateli o návrat dítěte byla dcera svěřena do péče. Dcera byla navracena do místa jejího obvyklého bydliště. Matka zůstala v Irsku.*

K2: *Soud udělil matce souhlas s vycestováním z České republiky do Velké Británie. Dále dal matce oprávnění k časově neomezenému pobytu nezletilé na území tohoto státu. Matka se zavázala, že bude otce informovat o stavu jejich dcery a že bude otci a dceři umožňovat pravidelný kontakt. Otec byl soudem oprávněn ke styku s dcerou, a to nejméně v rozsahu*

30 kalendářních dnů během termínů letních školních prázdnin, vánočních a velikonočních prázdnin.

K3: *Po několik soudních odvolacích řízeních zněl konečný rozsudek soudu ve prospěch matky nezletilých dětí, které byly svěřeny do péče. Styk otce a matky nebyl v rozsudku nijak upraven. Otec dle svého vyjádření se již nechtěl s dcerami nikdy vidat. Ani jeho dcery neměly zájem o styk s ním.*

K4: *V tomto případě bylo u soudního jednání dosaženo dohody. Dcera byla navrácena matce do České republiky.*

K5: *Nejvyšší švédský soud rozhodl o zrušení soudního rozhodnutí vrchního soudu, že se dcery mají vrátit zpět do České republiky. Nejvyšší švédský soud potvrdil rozhodnutí krajského soudu jako soudu odvolacího, s tím, že obvyklé bydliště dětí bylo v České republice, současně však švédský soud byl povinen respektovat rozhodnutí českého soudu, který rozhodl, že by děti mohly zůstat ve Švédsku. Proti tomuto rozsudku již nešlo podat odvolání.*

Komentář:

U případů K1 a K4 byly děti navráceny žadatelům o návrat dítěte. Děti byly přemístěny do místa jejich obvyklého bydliště. U případu K2, K3 a K4 zůstaly děti v péči matky, která je přemístila do jiného státu.

4.10 Shrnutí získaných dat

Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem probíhá právní ochrana dětí v procesu o navrácení dítěte v případě únosu dítěte z České republiky do zahraničí. Z výzkumu vyplynulo, že hlavním orgánem zajišťujícím právní ochranu dětí v České republice je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí sídlící v Brně, ten reagoval při obdržení informace o neoprávněném přemístění dítěte obratem. Klienty poučil o následujícím postupu a také je upozornil na možné komplikace v soudním řízení o navrácení dítěte. Při své práci s klienty se řídil především Haagskou úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a zákonem o rodině č. 94/1963 Sb. Dále shromažďoval potřebné informace o každém jednotlivém případě až do jeho ukončení. Pro Úřad bylo prioritou dosáhnout dohody mezi rodiči, která by měla vliv na délku celého procesu. Jeho cílem bylo případ uzavřít v co nejkratší době a to hlavně kvůli ochraně dítěte, které by si mohlo na život v zahraničí

zvyknout a návrat by pro něho mohl být traumatizující. Právě z těchto důvodů Úřad apeloval na rodiče, aby se pokusili dohodnout. Nabídl jim také možnost mediace.

Jedna z výzkumných otázek měla zjistit, jaké jsou důvody k přemístění dětí do zahraničí. Z výzkumu vyplynulo, že těmito jsou zejména probíhající soudní řízení o změně výchovy a výživy dítěte, změny zaměstnání jednoho z rodičů a tím i jeho bydliště a také probíhající soudní řízení.

Další cíl byl směřován na otázku, jaké faktory ovlivňují výsledek řízení o navrácení dítěte. Z výše uvedeného vyplynulo, že soud při soudním řízení o navrácení dítěte vycházel ze skutečnosti, zda bylo v době únosu manželství již rozvedeno a dítě bylo svěřeno do péče jednoho z rodičů nebo zda v době únosu teprve řízení o změně výchovy a výživy dětí probíhalo či zda ještě nebylo zahájeno. U případů, kde proběhl ještě před přemístěním dítěte rozvod, a dítě bylo svěřeno do péče jednoho rodiče, byla žádost druhého rodiče o navrácení dítěte zamítnuta z důvodu toho, že pokud má rodič dítě ve své péči, může se s ním přemísťovat podle vlastní vůle. U případu, kde ještě soudní řízení o rozvodu a o změně výchovy a výživy dětí nebylo v době únosu zahájeno, byla žádost rodiče o navrácení dětí zamítnuta a to především z důvodu přání dětí zůstat s rodičem v zahraničí. U případů, kde bylo dítě přemístěno z důvodu probíhajícího soudního řízení o změně výchovy a výživy byla žádost o navrácení dítěte úspěšně vyřízena. Dalším již zmiňovaným faktorem byl zájem a blaho dětí či dítěte. Soud přihlížel k přání dětí, zda chtěly zůstat s matkou či s otcem. Z výzkumných dat vyplynulo, že by dítě zcela určitě nebylo svěřeno do péče rodiče, u kterého by žít nechtělo. Dalším faktorem, ke kterému soud přihlédl, byla doba, po kterou dítě žilo v zahraničí. U případu, kde tato doba činila téměř jeden rok bylo nutné předpokládat, že si dítě po tuto dobu v zahraničí zvyklo. Dalším faktorem bylo podání návrhu na předběžné opatření žadatelem o návrat dítěte na soud. V některých případech bylo toto opatření uděleno, děti byly navraceny žadateli o návrat dítěte, u některých případů bylo opatření zamítnuto. Pokud bylo jednomu z rodičů v České republice toto udělení opatřeno, nemohl už soud v zahraničí nařídit navrácení dětí do České republiky, byl povinen respektovat rozsudek soudu České republiky, kterým byly děti svěřeny do péče rodiče žijícího v zahraničí, a proto mohou žít děti tam, kde žije tento rodič. Z výše uvedeného vyplynulo, že i žádost o předběžné opatření je v řízení o navrácení dítěte důležitým faktorem ovlivňujícím výsledné rozhodnutí soudu o navrácení dítěte.

Prostřednictvím analýzy výzkumných dat jsme měli také zjistit, jaké instituce a organizace se podílejí na spolupráci s Úřadem. Z dostupných informací vyplynulo, že Úřad úzce spolupracoval s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, s pedagogicko-psychologickou poradnou, se školkou nezletilých dětí a také s logopedickou poradnou. Každá spolupráce Úřadu s jednotlivou institucí je užitečná a přínosná. Úřad na základě zjištěných informací od těchto institucí může objektivněji posoudit celý případ a ovlivnit tak i výsledek řízení. Zejména zprávy z pedagogicko-psychologické poradny slouží ke zjištění aktuálního psychického stavu dítěte, jeho pocitů a přání, které jsou v řízení o navrácení dítěte velmi důležité. Úřad tímto chrání práva dítěte, posuzuje jeho zájem a blaho. Úřad spolupracoval také s Fondem ohrožených dětí, který prostřednictvím písemné zprávy informoval Úřad o předávání dětí jednomu z rodičů, kdy děti za ním jít nechtěly, bály se ho. Úřad poskytl těmto dětem právní ochranu, opět přihlížel k jejich zájmu a blahu. Z tohoto důvodu nedoporučil návrat dětí k tomuto rodiči. Spolupráce Úřadu s dalšími organizacemi je opět velice důležitá. Pracovníci Úřadu nemají dostatek prostoru na provádění různých šetření důležitých pro řízení. Proto považují každou zprávu, která může ovlivnit výsledek procesu o navrácení dítěte za velmi důležitou a potřebnou.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali tématem právní ochrany dětí ve věcech mezinárodních únosů. V teoretické části jsme nejprve rozebírali právní ochranu dětí, v historickém kontextu, dále nejdůležitější dokument zaštiťující právní ochranu dětí a to Úmluvu o právech dítěte a také sociálně-právní ochranu dětí a to i ve vztahu k cizině. Další část byla věnována samotným mezinárodním únosům a dokumentům, které se na řešení této problematiky podílejí. Poslední část práce byla zaměřena na činnost orgánů a institucí, které se zaměřují na oblast mezinárodních únosů a chrání tak práva přemístěných dětí.

V praktické části byl realizován kvalitativní výzkum prostřednictvím pěti kazuistik. Všechny byly zaměřeny na únosy dětí z České republiky do zahraničí. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem probíhá právní ochrana dětí v procesu o navrácení dítěte v případě únosů dětí z České republiky do zahraničí.

Mezinárodní únosy dětí nejsou problémem pouze multikulturního soužití, v mnoha případech se jedná také o únosy dětí rodičů, kteří jsou stejné národnosti. Rodiče se po rozvodu rozhodnou pracovat a žít v zahraničí, přirozeně tam nechtějí být bez svých dětí, pokud ale s tímto druhý rodič nesouhlasí, dochází k protiprávnímu jednání, kdy je dítěti zabráněno žít s oběma rodiči. Dalším důvodem pro opuštění domovského státu může být stres z probíhajícího soudního řízení ve věci výchovy a výživy dítěte, kdy jeden z rodičů dostane strach a odcestuje do zahraničí i s dítětem. Tyto případy jsou řešeny, po podání žádosti o navrácení dítěte poškozeným rodičem, Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí. V celém procesu řízení o navrácení dítěte jsou zakomponovány city všech účastníků, rodičů i dětí, o to těžší je jednat racionálně s ohledem na nejlepší zájem dítěte, když se na tomto nedokáží dohodnout rodiče, nezbyvá než zajistit tuto ochranu právním způsobem. Právní ochrana dětí ve věcech mezinárodních únosů je zaměřena zejména podle Úmluvy o právech dítěte na jejich zájem a blaho, hlavním dokumentem řešícím tuto problematiku je Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, jejímž cílem je chránit dítě, které bylo neoprávněně přemístěno a to zajištěním bezodkladného navrácení. To je podle této Úmluvy možné jen za předpokladu, že dítěti návratem nevznikne újma. Právní ochrana dětí je v České republice zajišťována prostřednictvím spolupráce Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí s dalšími institucemi a organizacemi. Pro dítě je změna prostředí často velmi stresující, proto se všechny tyto orgány snaží o co největší urychlení řízení o navrácení dítěte. V mnoha případech je tento proces řízení velmi komplikovaný a

plný emocí. Úřad upozorňuje klienty na nejlepší variantu – dohodu, kterou podporuje nabídkou mediace, ta probíhá přímo na Úřadě, za přítomnosti rodičů, mediátora a psychologa, její podmínkou je dobrovolná účast obou rodičů. Při soudním řízení o navrácení dítěte je přihlíženo k mnoha faktorům, jisté je, že všechny tyto již zmíněné slouží k právní ochraně nejen obou rodičů, ale především dítěte.

Je důležité, aby o této problematice byla informována široká veřejnost. V mnoha případech rodiče netuší, že se dopustili protiprávního jednání. Poškození rodiče zase nevědí, na koho se s tímto problémem obrátit, co dělat, jaké mají možnosti. Čím dříve se případ začne řešit, tím lépe pro všechny zúčastněné, hlavně pro dítě, na které by měly být brány největší ohledy. Mohli bychom doporučit větší propagaci mediace, mnoho rodičů neví, co od ní mohou očekávat. Každá snaha rodičů o smířčí řízení je v procesu o navrácení dítěte přínosná. Měli bychom mít na paměti, že žádný problém není neřešitelný, zvláště, pokud jsou v něm zainteresovány děti. Proto bychom se měli snažit ve všech konfliktech o dosažení smíru, neměli bychom myslet pouze na naše vlastní pocity a křivdy, ale také na pocity ostatních lidí, na kterých nám záleží.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Knihy:**

- [1] ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: Sbíрка zákonu České republiky, 1999.
- [2] DAVID, Roman, 1999. *Práva dítěte*. Olomouc: Studio nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-076-8.
- [3] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [4] NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ, 2007. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář*. 3. aktualit. vyd.. Praha: Linde. ISBN 978-80-86131-72-6.
- [5] SKUTIL, Martin et al., 2011. *Základy pedagogicko - psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
- [6] VESELÁ, Radomíra a František HURBIŠ, 2008. *Právní problematika mezinárodních únosů dětí*. Kunovice: Evropský polytechnický institut. ISBN 978-80-7314-158-5.
- [7] VOTAVOVÁ Jana et al., 2008. *Mami, tati, znáš má práva?* Praha: Česká rada dětí a mládeže.

Internetové zdroje:

- [8] *Asociace mediátorů České republiky*. 2011. [online]. [cit. 2013-01-9]. Dostupné z: <<http://www.amcr.cz/o-asociaci/>>
- [9] *Co je to mediace*. Asociace mediátorů České republiky. 2011. [online]. [cit. 2013-01-9]. Dostupné z: <<http://www.amcr.cz/co-je-to-mediace/>>
- [10] *Mezinárodní spory o dítě: počet únosů dětí roste*. Nadace Naše dítě. 2012. [online]. [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/cs/nadace_a_media/tiskove_zpravy_2012/1207-mezinarodni_spory_o_dite_pocet_unosu_deti_roste>
- [11] *Mezinárodní únosy dětí*. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. 2009-2011. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.umpod.cz/unosy-deti/>>
- [12] *Poslání nadace*. Nadace Naše dítě. 2012. [online]. [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/cs/o_nadaci/poslani_strategie_cile>
- [13] *Terms and conditions*. International Child Abduction Database. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.incatat.com/index.cfm?act=text.textpage&tpid=2&lng=1>>

- [14] *Úmluva o právech dítěte*. Informační centrum OSN v Praze. 2005. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>
- [15] *Únos dítěte do zahraničí*. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. 2009-2011. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.umpod.cz/unosy-deti/unos-ditete-do-zahranici/>>
- [16] *Únos dítěte ze zahraničí*. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. 2009-2011. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.umpod.cz/unosy-deti/unos-ditete-ze-zahranici/>>
- [17] *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí*. 2009-2011. [online]. [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <<http://www.umpod.cz/>>
- [18] *Výhody mediace a typy sporů*. Asociace mediátorů České republiky. 2011. [online]. [cit. 2013-01-9]. Dostupné z: <<http://www.amcr.cz/vyhody-mediace-typy-sporu/>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AMČR	Asociace mediátorů České republiky
FOD	Fond ohrožených dětí
INCADAT	Internation Child Abduction Database
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
UMPOD	Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
UNICEF	United Nations Children's Fund

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Žádost o navrácení

ŽÁDOST O NAVRÁCENÍ/REQUEST FOR RETURN

Haagská Úmluva z 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction

DOŽADUJÍCÍ ÚŘAD NEBO ŽADATEL
REQUESTING CENTRAL AUTHORITY OR APPLICANT

DOŽÁDANÝ ÚŘAD
REQUESTED AUTHORITY

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
Šilingrovo náměstí 3/4
602 00 Brno
Česká republika

Týká se dítěte/
Concerns the following child

keré dosáhne 16. rok života dne/
who will attend the age of 16 on

Poznámka: Sledující sloupce vyplnit co nejpodrobněji.
NOTE: The following particulars should be completed as far as possible

I. IDENTITA DÍTĚTE A JEHO RODIČŮ/IDENTITY OF THE CHILD AND ITS PARENTS

1. Dítě/Child

Příjmení a jména/ <i>Name and first names</i>		
Pohlaví/ <i>Sex</i>	ženskè/ <i>female</i>	mužskè/ <i>male</i>
Datum a místo narození/ <i>Date and place of birth</i>		
Státní příslušnost/ <i>nationality</i>		
Obvyklé bydliště do únosu nebo zadržení/ <i>Habitual residence before the removal or retention</i>		
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence/ <i>Number of Passport or identity Card No., if any</i>		
Popis osoby, je-li možno fotografie (viz přílohy)/ <i>Description and photo, if possible (see annexes)</i>		

2. Rodiče/Parents

2.1 Matka/Mother

Příjmení a jména/Name and first names
Data a místo narození/Date and place of birth
Státní příslušnost/nationality
Povolání/Occupation
Pravidelné místo pobytu/Habitual residence
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence/Number of Passport or identity Card No., if any

2.2 Otec/Father

Příjmení a jména/Name and first names
Data a místo narození/Date and place of birth
Státní příslušnost/Nationality
Povolání/Occupation
Pravidelné místo pobytu/Habitual residence
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, v případě existence/Number of Passport or identity Card No., if any

2.3 Datum a místo uzavření manželství/Date and place of marriage

--

II. DOŽADUJÍCÍ OSOBA NEBO ÚŘAD/REQUESTING INDIVIDUAL OR INSTITUTION

3. (která nebo který skutečně vykonával (a) právo péče od dítě do přemístění nebo zadržení)/(who actually exercised custody before the removal or retention)

Příjmení a jména/Name and first names
Státní příslušnost žadatele (v případě fyzické osoby)/Nationality of applicant (in the case of individual)
Povolání žadatele (ve případě fyzické osoby)/Occupation of applicant (in the case of individual)
Adresa/Address
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, ve případě existence/Number of Passport or identity Card No., if any
Poměr k dítěti/Relation to the child
Příjmení a adresa právního zástupce, existuje-li/Name and address of legal adviser, if any

III. MÍSTO, KDE SE DÍTĚ PRAVDĚPODOBNĚ NACHÁZÍ/PLACE WHERE THE CHILD IS THOUGHT TO BE

4.1 Údaje o osobě, která domněle unesla nebo zadržela dítě/Information concerning the persons alleged to have removed or retained the child

Příjmení a jména/Name and first names
Data a místo narození/Date and place of birth
Státní příslušnost/Nationality
Povolání/Occupation
Poslední známá adresa/Last known address
Číslo cestovního pasu nebo osobního průkazu, ve případě existence/Number of Passport or identity Card No., if any
Popis osoby, je-li možno fotografie (viz přílohy)/Description and photo (see annexes)

4.2 Adresa dítěte/Address of the child

--

4.3 Jiné osoby, které by mohly uvést doplňkové údaje o místě pobytu dítěte/Other persons who might be able to supply additional information relating to the whereabouts of the child

--

IV. DOBA, MÍSTO, DATA A OKOLNOSTI PROTIPRÁVNÍHO PŘEMÍSTĚNÍ NEBO ZADRŽENÍ/TIME, PLACE, DATE AND CIRCUMSTANCES OF THE WRONGFUL REMOVAL OR RETENTION

--

V. SKUTKOVÉ NEBO PRÁVNÍ DUVODY, KTERÉ ODŮVODŇUJÍ TUTO ŽÁDOST/FACTUAL OR LEGAL GROUNDS OF THE REQUEST

--

VI. SOUDNĚ PROJEDNÁVANÁ CIVILNÍ ŘÍZENÍ/CIVIL PROCEEDINGS IN PROGRESS

--

VII. DÍTĚ JE TŘEBA NAVRÁTIT/THE CHILD IS TO BE RETURNED TO

a)

Příjmení a jména/ <i>Name and first names</i>
Data a místo narození/ <i>Date and place of birth</i>
Adresa/ <i>Address</i>
Telefon/ <i>Telephone</i>

b) Návrhy, jakým způsobem se má provádět vrácení dítěte/*Proposed arrangement for return of the child*

--

VIII. JINÉ POZNÁMKY/OTHER REMARKS

--

IX. SEZNAM PŘÍLOŽENÝCH DOKLADŮ/LIST OF DOCUMENTS ATTACHED

--

Dne/*Date*:

Místo/*Place*:

Podpis a/nebo razítko dožadujícího ústředního orgánu
nebo žadatele/*Signature and/or stamp of the requesting
Central Authority and applicant*